



Plán činnosti pro rok 2024

Schválený Radou ÚSTR

Č. j. USTR 50-1/2024

PID: USTRX002A36K

Obsah:

[1. Úvod](#)

[2. Odborná činnost](#)

[3. Vzdělávací činnost](#)

[4. Popularizační činnost](#)

[5. Digitalizační projekty](#)

[6. Rekonstrukce sídla ÚSTR](#)

[7. Přílohy](#)

[7.1 Přehled výzkumných projektů a jejich anotace](#)

[7.2 Ediční plán](#)

1. Úvod

Ústav pro studium totalitních režimů (dále též „ÚSTR“ nebo „Ústav“) vykonává činnosti svěřené mu zákonem č. 181/2007 Sb., o Ústavu pro studium totalitních režimů a o Archivu bezpečnostních složek a o změně některých zákonů, v platném znění, který vymezuje jeho výlučné společenské poslání a úkoly. Zákon zejména ukládá, aby Ústav zkoumal antidemokratickou a zločinnou činnost orgánů státu, především jeho bezpečnostních složek, a zločinnou činnost Komunistické strany Československa, jakož i dalších organizací založených na její ideologii, stejně jako analyzovat příčiny a způsob likvidace demokratického režimu v období komunistické totalitní moci. Ústav musí dokumentovat účast domácích a zahraničních osob na podpoře komunistického režimu i odporu proti němu a dokumentovat nacistické a komunistické zločiny. Předložený Plán činnosti vychází jak ze zákona, tak z koncepce ředitele doc. PhDr. Ladislava Kudrny, Ph.D., a promítá se do něj snaha o smysluplnou syntézu dosud roztržštěných projektů a pokrytí dalších zákonných aktivit ÚSTR – např. v oblasti snižování důchodů prominentů bývalého režimu, úkolů ve směru napravení nespravedlností ve vztahu k důchodům odpůrců komunistického totalitního systému, řešení problematiky Ďáblického hřbitova a celé plejády dalších aktivit, a to nejenom v oblasti vědecko-výzkumné, ale i v edukaci široké veřejnosti, s akcentem na studenty, žáky, ale i učitele a v popularizaci výstupů ÚSTR. Stejný důraz je kladen na konference mezinárodního významu, reagující na aktuální hrozby, a to v daném historickém kontextu. S ohledem na význam paměťové politiky pro oblast bezpečnosti státu a odolnosti proti hybridním hrozbám, hodlá ÚSTR zaměřit svou činnost rovněž tímto směrem.

2. Odborná činnost

Výzkumné projekty

Mezi nejdůležitější výzkumné projekty budou v roce 2024 patřit nadále Dějiny StB. V roce 2023 byl ve spolupráci s nakladatelstvím Academia k vydání připraven díl zachycující období nejtvrdší represe v letech 1948–1953, který vyjde na počátku roku 2024. Před odevzdáním jsou díly popisující léta 1945–1948 a 1969–1989. Projekt Jugoslávská komunita v Československu 1969–1989 byl ukončen odchodem garanta z Ústavu, neboť dále Ústav nemá zájem o dílčí problematiku tohoto typu a bude usilovat o syntézu fenoménu migrace před rokem 1989. Vydáním monografie byl dokončen projekt Vývoj kultury protestu průmyslového dělnictva v českých zemích v letech 1945–1969. Ústav pro studium totalitních režimů, ve spolupráci s vojenským a leteckým přidělcem v Hanoji, pplk. Janem Kotalou, a Odborem pro válečné veterány a válečné hroby ministerstva obrany, se bude v roce 2024 zásadně podílet na přípravě vytvoření památníku padlým Čechům a Slovákům během první i druhé vietnamské války.

Konference, semináře, workshopy

V roce 2024 bude Ústav pro studium totalitních režimů jednak pokračovat v pořádání tradičních akcí, které realizuje již řadu let, jednak se bude podílet nebo sám organizovat odborné konference a semináře vázané na významná výročí. Z tradičních odborných výstupů proběhne v květnu 2024 dvoudenní konference ve spolupráci s Jihočeským muzeem v Českých Budějovicích a Státním oblastním archivem v Třeboni, tentokrát na téma „Československo v letech 1945–1948“, podílet se budeme na pietním shromáždění na Ďáblickém hřbitově ve spolupráci s Ministerstvem obrany a Sdružením bývalých politických vězňů, dále také uspořádáme Letní školu pro učitelky a učitele dějepisu a Letní školu církevních dějin, v obou případech v novém formátu. Stěžejní akcí roku bude listopadová mezinárodní vědecká konference k 35. výročí pádu komunistického režimu, kterou budeme pořádat ve spolupráci s Úřadem vlády a partnerskými zahraničními institucemi. V průběhu roku proběhnou mnohé odborné semináře a workshopy, které jsou vázány na projekty badatelů a badatelek z Odboru výzkumu a vzdělávání, stejně tak jako prezentace nově vydaných publikací.

Přehled plánovaných výstupů			
Název	Druh výstupu	Garant/Produkce	Termín/Místo
Cirkus ÚSTR	cyklus debat	P. Hlaváček B. Bothová	v průběhu roku 2024, Knihovna Václava Havla
O Janu Zajícovi a dalších živých pochodních	seminář	P. Blažek	27. února 2024, Libri Prohibiti
Úskalí při psaní biografii komunistických funkcionářů: Teorie a praxe	seminář	M. Lóži	7. březen 2024, Braník
Divadelní proces	rekonstrukce politického procesu	M. Tichý B. Bothová	březen 2024, místo bude upřesněno
Československo v letech 1945-1948	konference	L. Svoboda B. Bothová	květen 2024, České Budějovice
Literární cena Waltera Sernera	soutěž	P. Hlaváček B. Bothová	květen-červen 2024, místo bude upřesněno
Násilná kolektivizace polnohospodářství (spolu s ÚPN)	Mezinárodní konference	K. Nedvědický	5.-6. června 2024, Bratislava
Researching the NKDV/KGB and the Opening of Soviet Secret Police Archives in Ukraine, 2014–2024	mezinárodní konference	A. Hradilek B. Bothová	20. – 22. června 2024, Černínský palác

Ďáblický hřbitov	konference	P. Blažek K. Nedvědický	červen 2024, Lichtenštejnský palác
Před Solženicynem	veřejná beseda	J. Formánek B.Bothová	jaro 2024, místo bude upřesněno
Letní škola pro pedagogickou a odbornou veřejnost	konference	D. Zámek B. Bothová	srpen 2024, Muzeum policie ČR
Události srpna 1969	seminář	D. Povolný B. Bothová	září 2024, místo bude upřesněno
Letní škola církevních dějin IV	konference	M. Sklenář B. Bothová	září 2024, místo bude upřesněno
Literární cena Waltera Sernera	soutěž	P. Hlaváček B. Bothová	říjen 2024, Praha, místo bude upřesněno
Mnichov 1938: Mýty a realita II.	seminář	J. Cholínský B. Bothová	místo a termín budou upřesněny
Československá justice 1948-1989 jako pilíř režimu	seminář	K. Nedvědický B. Bothová	2. polovina 2024, místo bude upřesněno
Ekonomické a sociální mýty o době před rokem 1989	konference	K. Nedvědický, A. Doležalová, B. Bothová	2. polovina roku 2024, místo bude upřesněno
"(Ne)vyrovnání s komunistickou minulostí", mezinárodní konference k 35. výročí pádu komunistického režimu	mezinárodní konference	K. Nedvědický B. Bothová	listopad 2024, Lichtenštejnský palác
Výročí vzniku české družiny-110 let – připomínka arm. gen. Jana Syrového	seminář	B. Bothová	podzim 2024, Třebíč

Perzekuce duchovních osob v ČSR v 60. letech	workshop	M. Doležalová	podzim 2024, nové sídlo ÚSTR
Čechoslováci v nejdelším konfliktu 20. století, vietnamské válce	seminář	L. Kudrna B. Bothová	místo a termín budou upřesněny
Aktuální stav a otazníky nad výzkumem českého undergroundu	seminář	L. Kudrna B. Bothová	místo a termín budou upřesněny

Agenda zákona č. 262/2011 Sb.

Stejně jako v uplynulých letech, také v roce 2024 se bude Ústav podílet na naplňování zákona o účastnících odboje a odporu proti komunismu, a sice formulováním odborných stanovisek k žádostem, které na Ústav přichází z Ministerstva obrany a Etické komise ČR pro ocenění účastníků odboje a odporu proti komunismu. Vzhledem k dlouhodobě klesajícímu počtu žádostí ani v roce 2024 neočekáváme jejich výrazný nárůst, nicméně stávající počet a zejména komplikovanost žádostí nadále vytěžuje kapacity tříčlenného oddělení. Došlé žádosti se týkají již výhradně osob zemřelých, u nichž o ocenění žádají převážně právnické osoby, zejména občanská sdružení. Většinou se jedná o složité případy, které de facto vyžadují samostatný výzkum a vyznačují se kromě jiného i delší dobou zpracování. Záměrem Ústavu je nicméně využít tohoto výzkumu v příštích letech také k publikování některých vybraných případů v podobě odborných studií či monografií. Jak se již v některých případech stalo, nově pak i v rámci plánovaného cyklu tematických přednášek a seminářů k problematice III. odboje v regionech. Stejně tak plánované legislativní změny, především zakotvení pozice ředitele ÚSTR jako navrhovatele v řízení o vydání osvědčení účastníka odboje a odporu proti komunismu povede velmi pravděpodobně k nutnosti zapojení i dalších odborníků z řad výzkumníků ÚSTR.

Knihovna Jána Langoše a Centrum pro československé válečné dopisy a deníky

Nově fyzicky vytvořená knihovna bude představovat nejen běžnou knihovnu s výpůjční místností a studovnou, ale také prostor k setkávání, komunitní centrum, místo pro pořádání výstav, besed nebo prezentací. Nový knihovní systém bude uživatelsky přívětivý, se snadným

vyhledáváním, bude nabízet i přímé odkazy na elektronické zdroje (e-databáze a e-knihy). Umožní nám využívat systém statistik k výstupům (výroční zpráva, atd)

Ve spojení s knihovnou ABS bude knihovna představovat hodnotnou kolekci dokumentů, bude tak základním zdrojem informací nejen pro naše badatele, ale časem i pro externí uživatele. Knihovna bude budovat archiv deníků a dopisů, získaných jako dar od běžných uživatelů. Knihovna bude zajišťovat ve spolupráci s Oddělením vědy a realizace projektů zadávání do Rejstříku informací o výsledcích dosažených při řešení projektů výzkumu a vývoje (RIV).

Knihovna zajišťuje indexaci periodik do elektronických databází EBSCO a CEEOL.

Koordinace zahraniční spolupráce

Koordinace zahraniční spolupráce je plánována ve čtyřech oblastech:

1. Prohlubování kontaktu navázaných v roce 2023 s ENRS, Radou Evropy, IPN, ÚPN, EUstory a dalšími institucemi v rámci konkrétních projektů
2. Navázání spolupráce se zeměmi, které již projevíly zájem: Rakousko, Německo, Švýcarsko, Izrael, Rumunsko, Estonsko, Litva, Albánie, a další
3. Navázání přátelských kontaktů s ambasádami a definice vzájemné podpory – například prezentace jejich problematiky totalitní zkušenosti, dědictvím a transformace v rámci konferencí či samostatných akcí (příklad z roku 2023 – promítání filmu Pokání, Gruzínská ambasáda), a čerpání možností spolufinancování konferencí ÚSTRu ze strany ambasád
4. Podpora badatelů ÚSTR ve věcech navázání kontaktů se zahraničními institucemi, tematicky spojenými s jejich badatelskou činností

Cílem je mezinárodní síťování institucí a badatelů nad tématy. Síťováním vznikne katalog témat a kontaktů, ze kterého bude možné čerpat i v dalších projektech, při pořádání konferencí, výstav či v rámci vzdělávací a publikační činnosti.

V průběhu roku budou stanoveny možnosti badatelské činnosti pro zahraniční kolegy na území ČR. Nabídka bude zveřejněna na webových stránkách Ústavu, či při oslovování možných zahraničních partnerů.

Věda a realizace projektů

Na začátku roku 2024 se bude Ústav věnovat kompletaci a odevzdávání závěrečných zpráv dlouhodobých výzkumných projektů podpořených z grantů Ministerstva kultury (NAKI) a Grantové agentury České republiky (GA ČR). V případě úspěšných výsledků u podaných projektů v roce 2023 bude pozornost věnována přípravě partnerských smluv a souvisejícím administrativním a koordinačním aktivitám. Běžící projekty budou nadále spravovány dle specifických podmínek poskytovatelů grantové podpory. V roce 2024 se předpokládá zapojení do grantových výzev Nadačního fondu obětí holocaustu, případně dalších poskytovatelů.

Ústav se dále zaměří na tvorbu nové projektové metodiky s cílem zefektivnit procesy projektového managementu spojeného s grantovými soutěžemi. Jedním z důležitých úkolů bude zvýšit povědomí zaměstnanců Ústavu o široké škále grantových možností pro jejich výzkum. V pravidelných intervalech budou organizována informační školení a poskytováno individuální poradenství. V neposlední řadě se Ústav zaměří na systemizaci výběru výstupů pro hodnocení vědeckého výkonu Ústavu a na stanovení objektivních kritérií v rámci interních soutěží.

3. Vzdělávací činnost

Aktivity ve vzdělávací činnosti se pro Oddělení občanského vzdělávání (OVV) soustředí do čtyř oblastí:

1) Projekty

V červnu 2024 bude ukončeno implementační období programu TAČR-ÉTA (*Historylab: využití technologií k rozvoji historické gramotnosti*). S partnery probíhají jednání o dalším zajištění projektu a implementaci jeho výsledků.

Zároveň monitorujeme výzvy, které jsou relevantní pro zaměření ÚSTR a pro rozvoj vzdělávací činnosti.

2) Přednášky pro školy a veřejnost

Vzhledem ke značnému zájmu veřejných institucí (základních, středních a vysokých škol, občanských sdružení, muzeí atd.) o zprostředkování témat týkajících se rámcově historie 2. poloviny 20. století, zformoval nový tým OOV tematicky vymezené přednášky

odrážející odborné zaměření jednotlivých členů týmu. Pro první pololetí roku 2024 je vypsáno celkem 10 témat, v průběhu roku budou přidávána další. Ty stávající pokrývají různé oblasti (zejména problematiku represí a perzekucí, kořeny antisemitismu, hrozby extremismu, klíčové události moderních českých dějin – protektorát, invaze v roce 1968), včetně metodiky výuky a didaktiky (názvy jednotlivých přednášek s anotací jsou uvedeny v tabulce). Přednášky se uskuteční dle zájmu v průběhu roku, a to na základě námi vytvořených speciálních vzdělávacích balíčků.

Přednáškovou činnost dlouhodobě rozvíjí jeden z členů týmu OOV, Ing. Vejražka. Díky svým stávajícím kontaktům realizuje 5 až 6 přednášek měsíčně v různých částech ČR na téma perzekucí v širších souvislostech a konotacích.

3) Jednorázové vzdělávací akce

Oddělení OOV pokračuje v organizaci Letní školy pro učitele. V tomto roce se uskuteční 29. srpna v Muzeu policie ČR; různou formou bude prezentováno téma třetího odboje. Zvýšená pozornost bude přitom věnována i didaktice: jak vyučovat moderní dějiny i v kontextu rozvoje technologií a interaktivních nástrojů.

Oddělení OOV se bude též participovat na konferenci v Českých Budějovicích, která se uskuteční v květnu na téma „Československo v letech 1945-1948“. Oddělení OOV zde realizuje panel zaměřený na edukaci. Vedle učitelů předpokládáme účast odborné i široké veřejnosti.

4) Publikace

Se vzdělávací činností souvisí i příprava knihy, která se obecně zabývá problematikou virtuální reality ve výuce moderní historie, konkrétně pak prezentuje vývoj edukačního nástroje ve formě herní simulace ve virtuální realitě z prostředí tábora Gulagu, jejíž ambicí je zvýšit efektivitu výuky a povědomí o totalitních režimech, jejich principech a fungování. Odpovědný je za publikaci dr. Holata.

Přednášky pro školy a veřejnost		
Název	Zodpovědný pracovník	Anotace
Pracovní útvar nápravných zařízení Mořina	Jan Procházka	Přednáška přibližuje fungování pracovních-táborů i osudy některých „muklů“.

Kořeny antijudaismu a antisemitismu ve 20. století	Jan Samohýl	Dr. Samohýl představí rozmanité projevy nenávisti a teroru vůči Židům a zasadí je do širokého kontextu i longue duree perspektivy.
Rodiny politických vězňů – opomenutý rozměr komunistické perzekuce	Lubomír Vejražka	Přednáška seznámí méně známé okolnosti politických represí, které dopadaly na rodiny muklů, jejichž příbuzní byli rovněž vystaveni různým formám šikany a perzekuce.
Svět věznic a lágrů	Lubomír Vejražka	Přednáška představí důležité okolnosti a souvislosti života v lágrech během 50. let 20. století.
Vězněm v Gulagu: Od archeologického výzkumu na Sibíři k herní simulaci ve virtuální realitě	Lukáš Holata	Přednáška poskytne vhled na vývoj unikátního vzdělávacího nástroje ve virtuálně realitě, která vznikla na podkladě archeologického a historického výzkumu.
Protektorátní školství a převýchova	Martina Kantová	Přednáška přibližuje, jak se žilo dětem v protektorátu s důrazem na poznání osudů dětí poslaných na převýchovu.
Inovativní metody ve výuce	Martina Kantová	Seminář propojuje metodickou teorii s praktickým nácvikem. Účastníci si vyzkouší jak konkrétní aktivizační metody, tak přípravu projektové nebo badatelské výuky.
Politické procesy v zemích východního bloku konce 40. a počátku 50. let	Vít Klepárník	Přednáška přibližuje průběh, historii a povahu politických procesů v letech 1948–1954.
Intervence v Československu r. 1968: cesta k rozhodnutí	Vít Klepárník	Přednáška se zamýšlí nad vybranými mezinárodními, vojensko-politickými a geopolitickými aspekty intervence vojsk do Československa v roce 1968.
Hrozby extremismu v demokratické společnosti	Vladimír Hanousek	Posluchačům bude představen vývoj extremismu, s důrazem na polistopadovou éru.

4. Popularizační činnost

Popularizační činnost Ústavu bude v roce 2024 vycházet z plánu schváleném Programovou radou a z Koncepce vzdělávací a popularizační činnosti. Bude zahrnovat přípravu a realizaci přednášek a seminářů pro veřejnost, prezentace projektů či publikací vydaných nebo spolu

vydaných Ústavem, přípravu a realizaci nových výstav a reprízování výstav vzniklých v předchozích letech. V roce 2024 se zapojíme do organizace festivalu Mene Tekel, předávání Cen Paměti národa, festivalu Jeden svět na školách, Korza Národní a dalších příležitostných akcí, kde budeme prezentovat naši činnost veřejnosti. V roce 2024 budeme i garanty pietních aktů k uctění památky obětí komunistického režimu na hřbitovech v Motole a Ďáblicích a v rámci projektu Poslední adresa budeme pokračovat ve spolupráci s obcemi v umísťování pamětních tabulek v místech posledního bydliště osob zemřelých v důsledku věznění nebo popravených z politických důvodů v letech 1948-1989.

Pokračovat budeme v představování činnosti Ústavu na všech platformách sociálních sítí: na Facebooku Ústavu a oddělení občanského vzdělávání (Dějepis v 21. století), na Instagramu, Twitteru a YouTube kanálu Ústavu a Oddělení občanského vzdělávání. Na začátku roku 2024 dojde k výrazné inovaci našeho vzdělávacího portálu pro učitele a učitelky dějepisu: Dějepis v 21. století.

V roce 2024 se soustředíme především na rozvoj vnějších vztahů, komunikace s novináři i širší veřejností. Koncepce zahrne také hlubší spolupráci se stávajícími partnery a vyhledávání partnerů nových. V případě větších projektů (např. Cena Waltera Sernera či Ceny Václava Bendy 2024) by bylo záhodno realizovat mediální kampaně, na jejichž přípravách bude vhodné pracovat již letos. Máme tým na mysli kampaně při využití nástrojů venkovní reklamy (plakáty, citylighty, letáky, etc.) – vždy ve spolupráci s partnery a mediálními partnery. Cílem takových aktivit by mělo být posílení dobrého jména ÚSTRU směrem k veřejnosti, spolupracujícím institucím a partnerům. Po obsahové stránce hodláme i nadále zabezpečovat profil ÚSTRU s využitím sociálních sítí.

Další z priorit pak představuje komunikace se zástupci regionů, vedením vybraných měst a regionálních institucí.

Oddělení komunikace se více zapojí do realizace vybraných akcí, a to tak, aby byla dosažena maximální publicita daného tématu/osobnosti. Oblast fundraisingu či marketingové spolupráce představuje jednu z dalších oblastí, ve které by měly být učiněny konkrétní kroky, tzn. chceme oslovovat partnery z řad (nejen) státních institucí při rozvoji vzájemných vztahů a pokud možno také barterové spolupráce.

Ve zvolené proaktivní komunikační koncepci hodláme iniciovat zájem médií o nabízená témata, připravovat a distribuovat tiskové zprávy a další akce pro novináře včetně neformálních setkání, kulatých stolů a besed v úzké spolupráci s mediálními domy a redakcemi.

Přehled plánovaných aktivit:

Rádi bychom se letos soustředili nejen na průběh a spolupráci při samotných křtech, ale zvolili nové formáty, např. beseda o knize Tajná svěcení bude podpořena navazujícím představením bytového divadla o Ludmile Javorové nebo prezentace spojená s besedou či kulatým stolem o Duginově politické teorii pro celý svět (Jan Horník, *Západ musí být zničen*), s předpokládaným termínem jaro 2024.

V současnosti jsou známy tři popularizační akce, na nichž se v roce 2024 bude podílet Oddělení občanského vzdělávání.

1) Semináře (filmové projekce) pro školy.

Ve spolupráci s 3kino (<https://www.3kino.cz/>) se zájemci účastní semináře, který se zakládá na promítání vybraného, zpravidla dokumentárního filmu pojednávajícího o určitých událostech druhé poloviny 20. století. Součástí pak bude beseda s vybranými osobnostmi (např. režisér, historik, pamětník). Tato akce se odehraje ve třech formátech:

- Semináře v 3kino (pasáž u Nováků) se pro vybrané třídy uskuteční v dubnu a květnu 2024.
- Obdobně vedené semináře lze pak realizovat i v regionech (předjednána je účast na Kladně)
- Blok těchto seminářů pak bude součástí i Mezinárodního filmového festivalu **3KinoFest** (11. – 16. listopadu 2024).

2) Stejně jako loňský rok se oddělení OOV bude podílet na organizaci a zajištění programu akce Korzo národní. Konkrétní detaily budou řešeny v průběhu roku.

3) Jeden ze členů týmu, dr. Klepárník se podílí na přípravě vědecko-populární publikace *Film a dějiny: Hrozba – obraz nepřítele*, která vzejde ze stejnojmenné konference realizovanou na ÚSTR (vydání se očekává v průběhu roku 2024).

Zároveň jsou postupně připravovány akce s cílem oslovit i širokou veřejnost. Diskutuje se vývoj karetních či deskových her týkajících na vybraných událostí české moderní historie.

Pamětnický digitální archiv Paměť národa

Na tvorbě databáze audio/video záznamů vzpomínek pamětníků, čítající dnes více než 9000 publikovaných svědectví, se ÚSTR podílí ve spolupráci s Českým rozhlasem, neziskovou organizací Post Bellum a dalšími partnery z České republiky i ze zahraničí. Pro letošní rok si tvůrci portálu Paměť národa vytkli za cíl posílit „vyprávěcí“ sekci a publikovat at' už na Paměti národa či v partnerských médiích více materiálů, vsazujících pamětnické vzpomínky do širších souvislostí. S ohledem na letošní rok budou v rámci výstupů pod hlavičkou Paměti národa akcentována významná „kulatá“ výročí jako například:

- 30. března 1974 – 50 let od „rudolfovského masakru“ (v souvislostech s perzekucí nezávislých subkultur v letech normalizace)
- 29. srpna – 80. let od vyhlášení Slovenského národního povstání
- Podzim 1944 – 80 let Karpatsko-dukelská operace
- Listopad 1989 – 35 let od Sametové revoluce

Nadále rozvíjíme naše aktivity v regionech. Vedle samotné dokumentace pamětníků je s činností spojená řada výstav, projekcí apod a také budování regionálních Institutů Paměti národa – originálních audio vizuálních výstavních projektů pracujících s pamětnickými vzpomínkami. Vedle již existujících expozic se nyní připravují nové například v Plesné v Karlovarském kraji, v Šumperku, a Ostravě.

Nadále pokračuje bohatá mezinárodní spolupráce, i v podmínkách válečného konfliktu se rozvíjí dokumentace pamětníků na Ukrajině i v dalších regionů poznamenaných aktuálními válečnými konflikty či dodnes panujícími autoritářskými režimy (Arménie, Bělorusko, Kuba a další), at' už přímo našimi proškolenými spolupracovníky v inkriminovaných zemích anebo během návštěv pamětníků v České republice. Pokračovat bude též spolupráce na sdílení zaznamenaných svědectví s United States Holocaust Museum ve Washingtonu.

Přehled plánovaných výstupů

Akce pro veřejnost – semináře, přednášky, veletrhy, festivaly, galavečery		
Název	Zodpovědný pracovník/pracoviště	Popis
Ceny Václava Bendy 2023	Odbor produkční/Sekretariát vedení ÚSTR/Tiskové oddělení	ve spolupráci se Senátem Parlamentu ČR, leden 2024

Tisková konference: ÚSTR v roce 2024		Galerie Smečky/ 10. 1. 2024
Prezentace knih (jednotlivé akce v samostatné tabulce)	Oddělení výzkumu a vzdělávání/Odbor produkční	Prezentace knih vydávaných Ústavem ve spolupráci s koeditory či jinými partnery
Beseda se studenty na téma „Generál Syrový“	Odbor produkční	Městská knihovna v Třebíči/ 29. 2. 2024
Semináře a filmové projekce pro školy	OOV	Ve spolupráci s 3kino promítání vybraného filmu s následnou debatou
Pietní akty	Odbor produkční	Pietní akty k uctění památky obětí komunistického režimu (v Ďáblicích)
Korzo národní	Odbor výzkumu a vzdělávání/Odbor produkční	účast na oslavách k připomínce 17. listopadu
Mene Tekel	Odbor produkční	Spoluúčast na 18. ročníku festivalu svobody Mene Tekel Praze
Ceny Václava Bendy za rok 2024	1. náměstek ředitele Ústavu	leden 2025, Senát PSP ČR

Výstavy pořádané Ústavem – prezentace stávajících výstav		
Název	Garant	Termín/místo
Cesta je volná! Německý exodus v roce 1989	Odbor produkční	průběžně během roku 2024, ČR
Dlouhá cesta k samostatnosti. Dějiny Ukrajiny v 20. století	Odbor produkční	průběžně během roku 2024, ČR

Studentská revoluce	Odbor produkční	průběžně během roku 2024, ČR
Židé v Gulagu	Odbor produkční	průběžně během roku 2024, ČR
Nemohli jsme mlčet. Lidé Charty 77	Odbor produkční	průběžně během roku 2024, ČR
Rozkulačeno	Odbor produkční	průběžně během roku 2024, ČR
Ještě jsme ve válce	Odbor produkční	průběžně během roku 2024, ČR
Václav Havel – politika a svědomí	Odbor produkční	průběžně během roku 2024, ČR
Nebe bylo plné hvězd	Odbor produkční	průběžně během roku 2024, ČR
Za naši a vaši svobodu	Odbor produkční	průběžně během roku 2024, ČR
Králové Šumavy	Odbor produkční	průběžně během roku 2024, ČR
Milovat dobro a odporovat zlu – kardinál Beran	Odbor produkční	průběžně během roku 2024, ČR
Počátky teroru	Odbor produkční	průběžně během roku 2024, ČR
Fotbal v Undergroundu	Odbor produkční	průběžně během roku 2024, ČR

Prezentace a představení knih		
Název	Garant/Produkce	Termín/Místo
Západ musí být zničen	J. Horník	Čítárna Unijazz
Petiční výbor Věrní zůstaneme v dokumentech 1938-1945	S. Kokoška	Místo bude upřesněno
Velitelský sbor Gestapa v protektorátu Čechy a Morava	J. Vajskebr J. Zumr	Čítárna Unijazzu

Gulag a Československo: Válka	S. Škoda	Academia, Praha, ČR
Prezentace Edice dokumentů k Velkému teroru proti české menšině na Ukrajině	S. Škoda B. Bothová	březen 2024, Kavárna Academia
Prezentace knihy o generálu Syrovém	K. Nedvědický	Muzeum Vysočiny Třebíč – Zámek/ 29. 2. 2024
Prezentace knihy J. Smlsala (Holocaust a majetková perzekuce Romů...		Muzeum romské kultury v Brně, březen, 2024
Prezentace knihy Velký teror	S. Škoda	březen 2024 (ve spolupráci s nakl. Academia)
Beseda o knize Tajná svěcení s Evou Vybíralovou	E. Vybíralová	květen 2024 a bytové divadlo/ hra Ludmila Javorová
Prezentace knihy Popravení a dějiny STB		květen 2024

5. Digitalizační projekty

V roce 2024 plánuje úsek digitalizace (Oddělení informatiky a digitalizace) Ústavu ve spolupráci s Archivem bezpečnostních složek realizovat digitalizaci archiválií a dokumentů uložených v ABS a potřebných pro úřední činnost Ústavu (Odbor výzkumu a vzdělávání) na základě oficiálních požadavků, interních směrnic, platné realizační smlouvy a platné právní úpravy.

V součinnosti s Archivem se plánuje systematická digitalizace:

- Hl. správa VKR SNB – svazková agenda (rozsah cca 70 kartonů)
- Historický fond StB – rozsah cca 40 kartonů
- Hl. Správa rozvědky SNB – svazková agenda a materiály VTR (cca 246 svitků)
- Fond 2M – rozsah cca 20–25 kartonů

Pracoviště bude spolupracovat s ostatními úseky Ústavu, kde v rámci výzkumných a vzdělávacích projektů probíhá digitalizace dalších materiálů a archiválií jiných původců (Ukrajina). Podílí se na dalších mezinárodních, vzdělávacích a online projektech, které v roce 2025 plánuje Ústav realizovat.

6. Rekonstrukce sídla ÚSTR

V roce 2023 obdržel ÚSTR na základě závěrů veřejnosprávní kontroly provedené Ministerstvem financí a dále navazující kontroly ze strany příslušného finančního úřadu platební výměr ve výši cca 43 milionů Kč a následovat bude ještě penále, za porušení rozpočtové kázně minulým vedením ÚSTR v souvislosti s rekonstrukcí původní sídelní budovy v ulici Siwiecova. Další využití této budovy pro účely ÚSTR již není realizovatelné.

V roce 2023 řešilo vedení ÚSTR ve spolupráci s Úřadem pro zastupování státu ve věcech majetkových a Úřadem vlády České republiky nezbytnou dislokaci ÚSTR, a to z důvodu zajištění nových administrativních prostor pro jeho zaměstnance (s ohledem na plánovanou rekonstrukci objektu, kde je nyní část ÚSTR umístěna, jeho soukromým vlastníkem, a obecně potřebu nalezení nové stabilní sídelní budovy ÚSTR). Plánováno je vyřešení této situace tak, aby od 1. 7. 2024 měl Ústav svoji hlavní dislokaci na jednom místě.

7. Přílohy

7.1 Přehled výzkumných projektů a jejich anotace

Nově zařazené výzkumné projekty			
Název		vedoucí projektu	realizace
1.1	Protektorát Čechy a Morava v éře Konstantina von Neuratha (1939–1941)	S. Kokoška	2024–2025
1.2	Benediktinské opatství sv. Václava v Broumově v letech 1945–1950. Pád hegemonie	E. Richtrová	2024–2026
1.3	Příslušníci VI. sektoru Velitelství Státní bezpečnosti 1951–1952 biografický slovník	J. Kalous	2024–2026
1.4	Waffen-SS v Protektorátu Čechy a Morava	J. Vajskebr	2024–2027
1.5	Prožitek aktivistické levicové mládeže a její vliv na společnost v období protektorátu	B. Zubáková	2024–2027
1.6	České fašistické organizace v Protektorátu Čechy a Morava	D. Homolová	2024–2027

Nově zahájené grantové projekty			
Název		vedoucí projektu	realizace
2.1	Virtuální muzeum perzekuce katolické církve (NAKI III Ministerstva kultury, ÚSTR – hlavní řešitel)	S. Vodičková	2023–2027
2.2	Databáze pramenů k problematice politických represí vůči československým občanům a krajanům v Sovětském svazu (NAKI III Ministerstva kultury; ÚSTR – partner)	J. Dvořák	2023–2027

Projekty pokračující z předchozích let			
Název		vedoucí projektu	realizace

3.1	Dokumentace popravených z politických důvodů (1948–1989)	P. Mallota	2008–2024
3.2	Protikomunistické letáky a tiskoviny v totalitním Československu 1948–1953	P. Mallota – M. Jindra	2014–2024
3.3	Dokumentace československých státních příslušníků popravených v době nacionálního socialismu v Drážďanech	P. Plachá	2017–2024
3.4	Dokumentace politických represí v Sovětském svazu	A. Hradilek	2018–2023
3.5	Josef Nebeský, demokrat za nacismu a komunismu	J. Rokoský	2019–2024
3.6	Sochař František Bílek a jeho rodina v osidlech 20. století	M. Jindra	2019–2024
3.7	Hnutí 1968 v Československu a západním Německu: komparativní analýza	M. Valenta – F. Stárek	2019–2025
3.8	Odboj a odpor vůči kolektivizaci v české vesnici. Sociální reflexe a problémy a limity interpretace	M. Tichý	2020–2024
3.9	Dějiny státobezpečnostních složek v letech 1945–1948	M. Bárta – L. Svoboda	2020–2024
3.10	Dějiny státobezpečnostních složek v letech 1953–1968	M. Bárta – L. Svoboda	2020–2024
3.11	Dějiny státobezpečnostních složek v letech 1969–1989	T. Malínek – A. Havlík	2020–2024
3.12	Dějiny Charty 77	P. Placák	2021–2024
3.13	Ukrajinský hlavolam. Ukrajinské 20. století: milníky, paralely, kontroverze	D. Svoboda	2021–2024
3.14	Výběrová edice k akci "Ř", likvidace ženských řeholí a kongregací (1950–1960)	M. Doležalová	2021–2024
3.15	Tajné pohřebiště protivníků a obětí nacistického a komunistického režimu v Dáblících – dějiny, paměť a současnost	P. Blažek	2021–2024
3.16	Hledání nepřátel uvnitř KSČ: Proces s Rudolfem Slánským v širší perspektivě	M. Lóži	2021–2025
3.17	Formy existence římskokatolické církve v českých zemích mezi lety 1968 a 1989	M. Sklenář	2021–2025
3.18	Skrytá církev pohledem žen	E. Vybíralová	2022–2025
3.19	Film a dějiny. Téma: „Žánry a archetypy: jejich aktualizace a exploatace v kinematografii 1939–1989“	P. Kopál	2022–2025
3.20	Poslední adresa	E. Jiráková	2023–2025
3.21	Boj o Boha – život a dílo židovského filosofa, politického vězně z 50. let a disidenta Maxima Durena (1906–1983)	M. Vodrážka	2023–2025

3.22	Československý stát a vrcholoví sportovci v zahraničí (1969–1989)	A. Havlík	2023–2026
3.23	StB a Stasi 1950–1989	T. Malínek	2023–2026
3.24	Zánik agrární strany a československá politika v letech 1933–1948	P. Anev	2023–2026
3.25	Nechtěná mládež. Kriminalita mládeže a snahy o její potlačování v komunistickém Československu (1948–1989)	J. Pažout	2023–2026
3.26	Činnost a organizace čs. vojenské rozvědné služby 1945–1990	D. Povolný	2023–2026
3.27	Zápas o veřejný prostor. Kolektivní protesty obyvatelstva v Československu v podmínkách státně socialistické diktatury, 1948–1989	J. Šlouf	2023–2027
3.28	Čechoslováci v Gulagu – dokumentace politických represí v SSSR	A. Hradilek	2023–2028

Přerušené/pozastavené projekty v roce 2024			
Název		vedoucí projektu	realizace
4.1	Státní zemědělské podniky a jejich role při prosazování kolektivizace venkova	J. Urban	2017–2025
4.2	Organizace Světlana. Historie protikomunistické resistance v Československu a proměny její interpretace	Z. Homola	2018–2022
4.3	Vliv vězeňské zkušenosti duchovních na náboženský život v Československu v šedesátých letech	J. Synek	2022–2024
4.4	Komparace československého a východoněmeckého vězeňství v letech 1957–1989	K. Pinerová	2022–2026

Skončené projekty do konce roku 2023			
Název		vedoucí projektu	realizace
5.1	Udavačství jako sociální praxe v českých zemích 1938–1953	J. Mrňka	2017–2023
5.2	Nacistický bezpečnostní aparát a SS v Protektorátu Čechy a Morava II	J. Vajskebr	2017–2023
5.3	Jugoslávská komunita v Československu 1969–1989. Příspěvek ke studiu imigrace a pobytu cizinců v období tzv. normalizace	O. Vojtěchovský	2017–2023

5.4	Tajné fakulty a jejich vliv na život katolické církve	E. Vybíralová	2018–2023
5.5	Biografie Josefa Plojgara (1902–1981)	S. Vodičková	2018–2023
5.6	Vojenský výcvikový prostor Böhmen 1942–1945	T. Zouzal	2018–2023
5.7	Český kurýr. Edice ilegálního časopisu	S. Kokoška	2021–2023
5.8	Vývoj kultury protestu průmyslového dělnictva v českých zemích v letech 1945–1969	J. Šlouf	2019–2023
5.9	Historie a paměť věznice Minkovice (1958–1990)	M. Louč	2022–2026

Anotace projektů

I. Nově zařazené výzkumné projekty

1.1	Protektorát Čechy a Morava v éře Konstantina von Neuratha (1939–1941)		
<i>Vedoucí projektu:</i> Stanislav Kokoška		<i>Další členové projektového týmu:</i>	<i>Doba realizace:</i> 2024–2025
<i>Popis:</i> Projekt je zaměřen na vytvoření prvního svazku plánované trilogie nových dějin Protektorátu Čechy a Morava. První díl bude zahrnovat období od 15. března 1939 do 27. září 1941, kdy po krátkém období vojenské správy se stal říšským protektorem Konstantin von Neurath. Cílem je vytvoření klasické syntézy, která vedle politických dějin obsáhne rovněž hospodářský, sociální a kulturní vývoj na tomto území.			
<i>Projekt v roce 2024 – plánované kroky a výstupy:</i> V roce 2024 bude probíhat především heuristická fáze projektu. Archivní výzkum se zaměří na fondy centrální protektorátní správy. Vedle toho bude provedena sonda do prezidiálních spisů okresních úřadů. Studium literatury včetně tištěných pramenů se soustředí na doplnění znalostí z oblasti hospodářského a sociálního vývoje protektorátu. Naplánovány jsou dvě dílčí studie, které se budou týkat růstu společenského napětí v létě 1941 a dopadu porážky Francie na situaci v protektorátu.			

1.2 Benediktinské opatství sv. Václava v Broumově v letech 1945–1950. Pád hegemonu		
<i>Vedoucí projektu:</i> Eva Richtrová	<i>Další členové projektového týmu:</i>	<i>Doba realizace:</i> 2024–2026
<i>Popis:</i> Podstatou výzkumu je analýza ústupu sociopolitického vlivu a úpadku ekonomického postavení řeholního řádu benediktinů v poválečném Československu na konkrétním příkladu ztráty hegemoniální pozice opatství sv. Václava v Broumově v pohraničním, nuceným odsunem zasaženém regionu Broumovska a vnitrozemském regionu kolem Police nad Metují. Mapovány jsou proměny politického vztahu řeholního řádu a státní moci v letech 1945–1950, analyzovány a srovnány jejich konkrétní dopady na lokální úrovni v rovině hospodářské a sociokulturní. Zkoumán je vznik a upevnění nových politických a sociálních elit severovýchodních Čech a ekonomická transformace dvou regionů na úkor benediktinského panství. Cílem výzkumu je též přispívat ke kultivaci veřejné debaty prostřednictvím hlubší kontextuální reflexe dopadů zkoumaných procesů. <i>Projekt v roce 2024 – plánované kroky a výstupy:</i> 1. – 4. čtvrtletí: Výzkum v archivech a knihovnách na území České republiky – rešerše primárních archivních pramenů, heuristika pramenů tištěných a rešerše odborné literatury. Obnovení dřívějších kontaktů s opatstvím v Rohru za účelem získání přístupu k pramenům. (Nutné získat schválení kapituly.) Korespondenční navázání kontaktu s opatstvím sv. Prokopa v Lisle – zjišťování možností distančního získání pramenů. Výstupy budou cílit zejména na politicko-hospodářský segment problematiky. Účast na konferenci pořádané ÚSTR v Českých Budějovicích k tématu 3. republiky – příspěvek zaměřený na konfiskace řeholních majetků podle tzv. prezidentských dekretů (na příkladu Broumova, metodologicky se zobecňujícími přesahy); následná publikace příspěvku. Veřejná přednáška (v kulturní instituci) k segmentu sociokulturní problematiky. Od posledního čtvrtletí přednášky na UHK v rámci tzv. univerzity třetího věku – „vybrané kapitoly“ z dějin řeholních řádů katolické církve v Československu (zaměření na téma represe, osvětlení pramenů, roli ABS a ÚSTR ve studiu problematiky).		

1.3 Příslušníci VI. sektoru Velitelství Státní bezpečnosti 1951-1952 – biografický slovník		
<i>Vedoucí projektu:</i> Jan Kalous	<i>Další členové projektového týmu:</i>	<i>Doba realizace:</i> 2024–2026
<i>Popis:</i> Projekt se zaměří na představení příslušníků VI. sektoru Velitelství Státní bezpečnosti v letech 1951-1952. Právě v tomto období vyvrcholily represe a perzekuce odpůrců komunistického režimu. Současně KSČ prosazovala své cíle konstruováním politických procesů (včetně těch s nejvyššími představiteli KSČ). Na přípravě procesů se významně podíleli právě příslušníci vyšetřovacího		

sektoru StB. Proponovaný biografický slovník představí jednotlivé příslušníky a postaví jejich kariéry do širšího dobového a místního kontextu. Hlavním výstupem projektu bude biografický slovník příslušníků. Heslo bude mít jednotnou strukturu. Další součástí publikace bude úvodní studie o vyšetřovacím sektoru StB a sociologická studie (analýza vytvořeného reprezentativního souboru příslušníků). <i>Projekt v roce 2024 – plánované kroky a výstupy:</i> V roce 2024 se projekt zaměří na zkompletování jmenného seznamu, archivní výzkum (ABS, Národní archiv, ÚPN Bratislava, VHA, příp. oblastní archivy) a psaní biografických hesel.
--

1.4 Waffen-SS v Protektorátu Čechy a Morava		
<i>Vedoucí projektu:</i> Jan Vajskebr	<i>Další členové projektového týmu:</i> Jan Zumr, Tomáš Zouzal	<i>Doba realizace:</i> 2024–2027
<i>Popis:</i> Projekt analyzuje působení jednotek a útvarů Waffen-SS v Protektorátu Čechy a Morava, jejich dislokaci a činnost. Zařazuje jejich zdejší působení do mezinárodního kontextu a sleduje jej po vojenské, politické, hospodářské i sociální stránce. Sledován je podíl na represích, souvislosti s germanizací českých zemí a nasazení útvarů v rámci protektorátu i mimo něj. <i>Projekt v roce 2024 – plánované kroky a výstupy:</i> Bude zahájen archivní výzkum v Čechách a v Německu. Řešitelé budou bádat v Archivu bezpečnostních složek, Národním archivu a ve Vojenském historickém archivu v Praze a ve Spolkovém archivu v Berlíně. Je plánováno několik dílčích studií do odborných recenzovaných časopisů a plánovaného sborníku o výcvikovém prostoru SS.		

1.5 Prožitek aktivistické levicové mládeže a její vliv na společnost v období protektorátu		
<i>Vedoucí projektu:</i> Blanka Zubáková	<i>Další členové projektového týmu:</i>	<i>Doba realizace:</i> 2024–2027
<i>Popis:</i> Cílem projektu je zpracování působení a aktivit odbojové organizace Národní hnutí pracující mládeže. Součástí výzkumu je posouzení vlivu válečného prožitku této sociální skupiny na poválečné uspořádání a smýšlení společnosti. <i>Projekt v roce 2024 – plánované kroky a výstupy:</i> V prvním roce řešení projektu bude probíhat studium pramenů a literatury a také materiálová příprava dílčích studií. Pozornost bude zaměřena na samotnou odbojovou skupinu Národní hnutí pracující mládeže, její vývoj a stanovení její struktury včetně regionálních aspektů. Je plánován první dílčí výstup v podobě tematické studie v recenzovaném časopisu, případně prezentace tématu na konferenci.		

1.6 České fašistické organizace v Protektorátu Čechy a Morava		
<i>Vedoucí projektu:</i> Dita Homolová	<i>Další členové projektového týmu:</i>	<i>Doba realizace:</i> 2024–2027
<i>Popis:</i> Cílem projektu je analyzovat české fašistické a protofašistické organizace, jejichž činnost vrcholila v protektorátním období nepokrytou kolaborací, s důrazem na jejich ideové podhoubí, na duchovní inspirátory a faktické předobrazy a genezi jejich postojů.		
<i>Projekt v roce 2024 – plánované kroky a výstupy:</i> První, druhé i třetí čtvrtletí bude věnováno primárnímu archivnímu výzkumu a studiu odborné literatury. Výzkum se bude koncentrovat také na sběr a analýzu dobových tiskovin. Dojde rovněž k ověřování aplikovatelnosti zvoleného metodologického přístupu. V rámci projektu bude odevzdána recenze na zahraniční odbornou monografii do časopisu Paměť a dějiny.		

II. Nově zahájené grantové projekty

2.1 Virtuální muzeum perzekuce katolické církve (NAKI III Ministerstva kultury)		
<i>Vedoucí projektu:</i> Stanislava Vodičková	<i>Další členové projektového týmu:</i>	<i>Doba realizace:</i> 2023–2027
<i>Popis:</i> Cílem projektu je provést základní výzkum a vytvořit softwarové řešení, které bude sloužit jak pro realizaci výzkumu, tak k prezentaci výsledků široké veřejnosti. Výsledkem bude prostřednictvím internetu a mobilní aplikace elektronický přístup k výsledkům primárního výzkumu, jenž ve své komplexnosti poprvé mapuje a zpřístupňuje dokumentaci k pronásledování diecézních kněží, řeholníků a řeholnic katolické církve, kteří byli ordinováni na území českých zemí v letech 1938–1989. Partnerskou organizací v projektu je Památník Terežín.		
<i>Projekt v roce 2024 – plánované kroky a výstupy:</i> Bude probíhat heuristika a rešerše pro plánovanou monografii o duchovních v koncentračním táboře Dachau. Zahájí se příprava výstavy s kritickým katalogem <i>Cesta katolické církve Protektorátem Čechy a Morava</i> a konference o perzekuci katolické církve v Československu ve 20. století. Bude pokračovat práce na <i>Databázi perzekuce a rezistence katolické církve na území českých zemí v letech 1938–1989</i>. Počítá se spuštěním zkušebního provozu webových stránek a přípravou mapy.		

2.2 Databáze pramenů k problematice politických represí vůči československým občanům a krajanům v Sovětském svazu (NAKI III Ministerstva kultury)		
<i>Vedoucí projektu:</i> Jan Dvořák	<i>Další členové projektového týmu:</i>	<i>Doba realizace:</i> 2023–2027
<i>Popis:</i> Hlavním cílem projektu je překonat značné limity výzkumu tématu politických represí vůči československým občanům a krajanům v SSSR způsobené nedostupností a roztříštěností základních pramenů v postsovětských, českých a slovenských archivech a paměťových organizacích. Projekt má za cíl vytvořit a zpřístupnit databázi těchto pramenů veřejnosti a zajistit jejich uchování. ÚSTR je v projektu partnerem Západočeské univerzity v Plzni. <i>Projekt v roce 2024 – plánované kroky a výstupy:</i> Hlavní náplní činnosti bude pokračování digitalizace dokumentů NKVD/KGB na Ukrajině, rešerše a digitalizace tematických dokumentů v českých archivech, prezentace sborníku dokumentů <i>Velký teror na Ukrajině 1937-1938: perzekuce české menšiny</i>, dokončení a vydání knihy <i>Gulag a Československo: Válka</i>, příprava navazující publikace <i>Gulag a Československo: Velký teror</i> a organizace mezinárodní konference <i>Researching the NKVD/KGB and the Opening of Soviet Secret Police Archives in Ukraine, 2014-2024</i>.		

III. Projekty pokračující z předchozích let

3.1 Dokumentace popravených z politických důvodů 1948–1989		
<i>Vedoucí projektu:</i> Petr Mallota	<i>Další členové projektového týmu:</i> Martin Jindra	<i>Doba realizace:</i> 2008–2024
<i>Popis:</i> Projekt si klade za cíl zmapovat osudy popravených osob v Československu mezi léty 1948–1989 z politických důvodů. V předchozím období byla zpracovávána biografická hesla, členové projektového týmu publikovali články a studie a podíleli se na přípravě výstav. K jednotlivým případům rovněž shromáždili vybrané dokumenty v elektronické podobě. Finální výstupem projektu bude rozsáhlý soubor biografických studií. <i>Projekt v roce 2024 – plánované kroky a výstupy:</i> V prvních měsících roku 2024 proběhnou poslední korektury již vysázeného textu čtyřsvazkové publikace, která je finálním výstupem projektu. Její vydání je naplánováno na květen 2024 pod názvem: <i>Petr Mallota a kol.: Popravení z politických důvodů v komunistickém Československu</i>. Jedná se o koedici ÚSTR s Nakladatelstvím Academia.		

3.2 Protikomunistické letáky a tiskoviny v totalitním Československu 1948–1953		
<i>Vedoucí projektu:</i> Petr Mallota	<i>Další členové projektového týmu:</i> Martin Jindra	<i>Doba realizace:</i> 2014–2024
<i>Popis:</i> Projekt na základě archivního výzkumu zdokumentuje v plné šíři existenci „protistátních“ letáků i obdobných ilegálních tiskovin, jež vznikly v Československu jako výraz odporu proti totalitní moci v letech 1948–1953. Projekt analyzuje tyto materiály z hlediska formy a obsahu a srovnává je s obdobnými materiály z let nacistické okupace ČSR a s protikomunistickými materiály z jiných sovětských satelitů. Posuzuje jejich význam a dopad (kvantifikuje jejich výskyt s pomocí hlášení stanic SNB, v archivech zaznamenaných tajných zpráv, výpovědí svědků a přímých aktérů, rozhovorů s pamětníky apod.). Uvádí je do historických souvislostí a charakterizuje jejich autory a šířitele (regionální hledisko, motivace, třídní původ, náboženství atd.). Finálním výstupem bude edice dokumentů (letáků). <i>Projekt v roce 2024 – plánované kroky a výstupy:</i> Projekt byl z důvodu pracovního vytížení hlavního řešitele dočasně přerušen. V roce 2024 bude výzkumná činnost obnovena sepsáním tří studií. Dvě postihnou problematiku protikomunistických letáků a tiskovin v užším (případovém) kontextu, v poslední se pak uplatní širší (syntetizující) pohled.		

3.3 Dokumentace československých státních příslušníků popravených v době nacionálního socialismu v Drážďanech		
<i>Vedoucí projektu:</i> Pavla Plachá	<i>Další členové projektového týmu:</i> Magda Veselská	<i>Doba realizace:</i> 2017–2024
<i>Popis:</i> Dokumentace československých občanů popravených v Drážďanech v období nacionálního socialismu na základě rozhodnutí německých soudů je pilotním projektem postupné dokumentace všech popravených Čechoslováků. Realizátorem projektu je ÚSTR a Gedenkstätte Münchner Platz Dresden. Téměř dvě třetiny osob (téměř 900 z celkového počtu 1345), které byly v období nacismu popraveny v Drážďanech, pocházely z předmnichovského Československa. Projekt má detailně dokumentovat každý jednotlivý případ a zároveň postihnout obecná specifika Drážďan jako jednoho z center nacistické soudní perzekuce ve vztahu k našemu území. Cílem je komplexní zmapování všech v Drážďanech popravených Čechoslováků ve formě interní česko-německé databáze, a to především na základě vyčerpání primárních historických pramenů a vyhodnocení získaných dat. Výsledky výzkumu budou veřejnosti zpřístupněny formou webového česko-německého portálu.		

Projekt v roce 2024 – plánované kroky a výstupy:

Ve spolupráci s projektovým partnerem a oddělením IT bude v roce 2024 pokračovat kontrola dat a funkčnosti databáze, příprava česko-německé webové stránky projektu a zpracovávání zveřejňované dokumentace. Paralelně budou formou studií a článků zpracovávány příběhy popravených a jejich prezentace v odborných a popularizačních periodikách. Zároveň budou připraveny různé formy prezentace projektu odborné i laické veřejnosti.

3.4 Dokumentace politických represí v Sovětském svazu

Vedoucí projektu:

Adam Hradilek

Další členové projektového týmu:

Jan Dvořák, Anna Chlebina, Jan Horník, Jaroslav Formánek,
Jakub Daniček

Doba realizace:

2018–2023

Popis:

Projekt Dokumentace politických represí v Sovětském svazu přímo navazuje na předchozí projekt Ústavu Čechoslováci v Gulagu realizovaný v letech 2014–2017. Jeho význam, hlavní témata, metodologie i personální obsazení jsou prakticky totožné, liší se však konkrétním zaměřením a výstupy. Oproti předchozímu projektu, který byl zaměřen hlavně na orálně-historický výzkum, tvorbu dokumentárního cyklu ve spolupráci s Českou televizí a v omezené míře i na výzkum v zahraničních archivech, je tento projekt zaměřen zejména na digitalizaci a zpracování materiálů NKVD/KGB dotýkajících se čs. historie, jejich zpracování i uveřejnění v odborných i vzdělávacích výstupech (publikace, muzeum Gulag Online) a komparaci s dalšími prameny (rozhovory, vzpomínky, pozůstalosti). Během dosavadní činnosti Ústavu bylo zaznamenáno přes 40 rozhovorů s přímými pamětníky táborů Gulagu a celá řada rozhovorů s příbuznými perzekvovaných osob. Zároveň se podařilo shromáždit několik desítek osobních výpovědí pamětníků Gulagu z českých i zahraničních archivů. Výpovědi pamětníků, dokumentace k represím i terénní práce tvoří základ dosavadního výzkumu – snahu zmapovat jednotlivé osudy obětí represí a důvody, které k nim vedly. Kromě odborného přínosu, který s sebou přinese zmapování rozsahu, charakteru a časového vymezení represí, je cílem projektu i připomínka konkrétních lidských osudů.

Projekt v roce 2023 – plánované kroky a výstupy:

K hlavním plánovaným výstupům projektu v roce 2023 patří akvizice, zpracování a archivace dokumentů sovětských bezpečnostních složek získaných na Ukrajině formou dílčích soupisů československých občanů perzekvovaných v SSSR, příprava a zveřejňování tematických webových prezentací digitalizovaných spisů v několika jazykových mutacích i odborných článků a vydání sborníku „Velký teror na Ukrajině a jeho český rozměr“.

3.5 Josef Nebeský, demokrat za nacismu a komunismu		
<i>Vedoucí projektu:</i> Jaroslav Rokoský	<i>Další členové projektového týmu:</i>	<i>Doba realizace:</i> 2020–2024
<i>Popis:</i> Projekt, který propojuje období Protektorátu Čechy a Morava, poválečný systém retribučního soudnictví 1945-1948 a vězeňství v komunistické ČSR, na základě archivního výzkumu zmapuje trpký osud Josefa Nebeského (1889-1966), zapomenutého českého agrárního politika, který byl po 15. březnu 1939 jmenován členem výboru Národního souručenství. V jediné nacisty povolené politické straně v Protektorátu Čechy a Morava zastupoval vedoucího výboru Adolfa Hrubého. Po jeho odstoupení v červnu 1939 stál právě Nebeský až do května 1941 v čele této politické organizace. Po válce byl postaven před Národní soud jako zrádce a kolaborant, ale osvobozen. Ihned 25. února 1948 byl znovu zatčen a koncem roku odsouzen na 12 let těžkého žaláře. Padesátá léta prožil v komunistických věznicích v Československu, odkud se vrátil s podlomeným zdravím.		
<i>Projekt v roce 2024 – plánované kroky a výstupy:</i> Rukopis bude odevzdán, redakční práce a vydání odborné monografie		

3.6 Sochař František Bílek a jeho rodina v osidlech 20. století		
<i>Vedoucí projektu:</i> Martin Jindra	<i>Další členové projektového týmu:</i>	<i>Doba realizace:</i> 2019–2024
<i>Popis:</i> Projekt se zabývá osobností originálního umělce Františka Bílka (1872–1941), kterého můžeme označit za jednoho z prvních tvůrců moderní české plastiky, a jeho dvou dětí Františka Jaromíra Bílka (1907–1977) a Bertu Mildové-Bílkové (1905–1971). Jejich životní pouť zasadíme do historických souvislostí a pomocí biografické metody budeme sledovat, jak „velké dějiny“ a totalitní režimy zasáhly do jejich života a nakolik ovlivnily jejich chování a osobní strategie v konkrétních lidských situacích.		
<i>Projekt v roce 2024 – plánované kroky a výstupy:</i> Do února 2024 odevzdám rukopis monografie. Dílčím textem v rozsahu cca 11 normostran bude v knize zastoupen prof. Jan Royt (<i>František Bílek a pomníky padlých</i>). Pro časopis Národního památkového ústavu <i>Stoletá Praha</i> (SCOPUS atd.) jsem připravil pramennou studii <i>Cesta Františka Bílka od Mojžíše ke Komenskému. Aneb nacistická antisemitská pomníková očista Prahy</i>. Vedle dokončení monografie pracuji na úvodu k prvnímu vydání rukopisu Stanislava Kodyma z roku 1941: <i>František Bílek. Nástin jeho života a uměleckého díla</i>. K projektu jsem byl osloven nakladatelstvím Sursum a geologem Václavem Cílkem, který rukopis doprovodí esejem o Františku Bílkovi. V létě nebo na podzim plánuji prezentaci monografie v Bílkově vile a v chrámu knížete Václava Na Zderaze s pozoruhodným interiérem od Františka Bílka.		

3.7 Hnutí 1968 v Československu a západním Německu: komparativní analýza		
<i>Vedoucí projektu:</i> Martin Valenta – František Čuñas Stárek	<i>Další členové projektového týmu:</i>	<i>Doba realizace:</i> 2019–2025
<i>Popis:</i> Komparace sociálních hnutí v roce 1968 v Československu a v západní Evropě s primárním akcentem na západní Německo bude sledována ve třech vrstvách: 1. Ideové kořeny hnutí 1968 (1962–1966): počátkem 60. let se jak v Československu, tak v západním Německu začaly formovat předpoklady pro novou společenskou etapu. Porovnány budou vznikající zárodky sociálně kritických hnutí v Československu (ústicích později v tzv. druhou kulturu) s paralelně se formujícím západoněmeckým protestním hnutím: působnost seskupení Subverzivní akce, radikalizace levicově zaměřeného spolku SDS, sílící recepce neomarxistických teorií apod. V tomto smyslu budou komparativně zpracovány i směrodatné příklady „českého neomarxismu“ v rámci KSČ (Kosík, Richta). 2. Rok 1968 (1967–1969): porovnán bude zlomový rok 1968 v obou zemích. Zatímco na straně české se nositelem snah o změnu nemohlo stát (až na ojedinělé výjimky) sociálně kritické hnutí, ale státní ideologie, instituce a následně média, západoněmecká hnutí stála v čele úsilí o revoluční společenskou dynamiku (mimoparlamentní hnutí). Pozornost bude věnována i „prohrám“ aktérů roku 1968: v ČSSR invazí vojsk zemí Varšavské smlouvy a nástupem tzv. normalizace, v Německu krachem revolučních iluzí – schválením „nouzových zákonů“, rozkladem protestního hnutí, zrodem levicového terorismu apod. 3. Dopady hnutí 1968 (1970–1980): třetí vrstva bude představovat jádro výzkumu. Porovnána budou hnutí navazující na „rok 1968“: československá druhá kultura a následně dissent a fenomén tzv. německých nových sociálních hnutí (včetně jejich pozdějšího politického zhmotnění ve straně Zelených). Komparovány budou směrodatné cíle a hodnotové zaměření těchto entit, jejich konfliktní vztahy s etablovaným systémem (např. události doprovázející zlomový rok 1977) stejně jako strukturálně odlišné možnosti komunikace a působení na veřejnost, jejichž výsledky jsou hmatatelné dodnes.		
<i>Projekt v roce 2024 – plánované kroky a výstupy:</i> V roce 2024 budou řešitelé pracovat na kapitolách z poslední časové vrstvy projektu: vývoj subkulturních hnutí v Československu a Spolkové republice Německo v letech 1970-1977. Změna ve složení řešitelského týmu vedla ke koncepčním posunům projektu a k úpravě termínu odevzdání rukopisu. Pokud bude na základě vývoje prací potřeba doplnit pramennou základnu, proběhne výzkum v některém z německých archivů (HIS, APO-Archiv, <i>Bibliothek für Zeitgeschichte</i>). Předpokládána je řada popularizačních přednášek, mediální činnost a podle potřeby doplňující rozhovory s pamětníky. Ve fázi redakčních úprav jsou odborné i popularizační studie, počítá se se zpracováním nového článku. Řešitelé předpokládají účast na odborné konferenci. Závěry výzkumu jsou průběžně pedagogicky využívány v rámci výuky na FSV UK, současně též na základních a středních školách. Mimo to řešitelé pracují na anglickém vydání knihy <i>Podzemní symfonie Plastic People</i>, na kterou projekt částečně navazuje.		

3.8 Odboj a odpor vůči kolektivizaci v české vesnici. Sociální reflexe a problémy a limity interpretace		
Vedoucí projektu: Martin Tichý	Další členové projektového týmu:	Doba realizace: 2020–2024
<i>Popis:</i> Projekt vychází z tématu kolektivizace zemědělství v bývalém Československu a soustředí se na analýzu možných forem odporu a odboje proti komunistickému režimu. A to v prostředí české vesnice právě v době její kolektivizace (prostřednictvím konkrétních – modelových – případů). Pozornost bude zaměřena na motivaci k takovému nejen osobnímu chování a postojů jednotlivých aktérů či skupin. Finální podobu výstupu projektu představuje Odborná monografie.		
<i>Projekt v roce 2024 – plánované kroky a výstupy:</i> Nutný doplňující archivní výzkum, namátkou v SOA Hradec Králové, NA a ABS... budu při něm reagovat na potřeby, které vystávají při realizaci textu. Do června 2024 se soustředím na odevzdání dvou textů, a to do PaD – monotematického čísla (třetí odboj). Text bude vycházet z archivního výzkumu provedeného v rámci projektu. Do téhož čísla PaD zařadím recenzi, která se částečně bude dotýkat tématu projektu. Dalším odevzdaným textem v červnu 2024 bude studie zaměřená na květen 1945 (viz projekt Milana Bárty Člověk na konci války). I tento text bude alespoň částečně vycházet z projektového výzkumu. Zdá se, že bude možná (nutná?) součinnost na případu Josefa Ptáka s odborem dohledu a kárné agendy MS (dodání podkladů a archivních dokumentů, případně konzultace). Společensko-historická a právní reflexe tohoto případu je přímo spojená s tématem projektu. V druhé polovině roku 2024 se nyní soustředím na psaní textu projektu <i>Odboj a odpor proti kolektivizaci na české vesnici. Společenská reflexe a problémy a limity interpretace</i> Na únor a březen mám již termínově dojednány přednášky tematicky spojené s projektem. Další termíny budou dojednány během roku.		

3.9 Dějiny státobezpečnostních složek v letech 1945–1948		
<i>Vedoucí projektu:</i> Milan Bárta – Libor Svoboda	<i>Další členové projektového týmu:</i> Matej Medvecký, Libor Bílek, František Hanzlík, Jerguš Sivoš	<i>Doba realizace:</i> 2020–2024
<i>Popis:</i> Dějiny StB v Československu po druhé světové válce lze rozdělit do několika období. Tento projekt zkoumá historii v letech 1953–1968, mezi obdobím největších politických procesů a nástupem tzv. normalizace. Státní bezpečnost v té době získala základní podobu, konstitovala metody práce a postupy, jaké známe až do roku 1989. Projekt naváže na předchozí činnost a za kritérium rozdělení tématu budou (podobně jako v prvním dílu) považovány organizační členění a zaměření činnosti/tematické problematiky (personální problematika, vzdělávání apod.). Zaměří se na rekonstrukci organizačního vývoje rozvědných a kontrarozvědných útvarů podřízených Ministerstvu vnitra, představení jejich zaměření, činností a personálního obsazení vedoucích funkcí jednotlivých operativních součástí, a to u centrálních i regionálních složek. Postihne vývoj v celém tehdejší Československu, ovlivněný v tomto období vznikem federace.		
<i>Projekt v roce 2024 – plánované kroky a výstupy:</i> Větší část textů byla odevzdána, zbytek by měl být dodán do poloviny roku 2024 a rukopis by měl být připraven pro vydání v roce 2025.		

3.10 Dějiny státobezpečnostních složek v letech 1953–1968		
<i>Vedoucí projektu:</i> Milan Bárta – Libor Svoboda	<i>Další členové projektového týmu:</i> Daniel Povolný, Petr Dvořáček, Libor Bílek	<i>Doba realizace:</i> 2020–2024
<i>Popis:</i> Dějiny StB v Československu po druhé světové válce lze rozdělit do několika období. Tento projekt zkoumá historii v letech 1953–1968, mezi obdobím největších politických procesů a nástupem tzv. normalizace. Státní bezpečnost v té době získala základní podobu, konstitovala metody práce a postupy, jaké známe až do roku 1989. Projekt naváže na předchozí činnost a za kritérium rozdělení tématu budou (podobně jako v prvním dílu) považovány organizační členění a zaměření činnosti/tematické problematiky (personální problematika, vzdělávání apod.). Zaměří se na rekonstrukci organizačního vývoje rozvědných a kontrarozvědných útvarů podřízených Ministerstvu vnitra, představení jejich zaměření, činností a personálního obsazení vedoucích funkcí jednotlivých operativních součástí, a to u centrálních i regionálních složek. Postihne vývoj v celém tehdejší Československu, ovlivněný v tomto období vznikem federace		

Projekt v roce 2024 – plánované kroky a výstupy:

Vzhledem k dalším aktivitám garantů v rámci ÚSTR, především při agendě zákona 455/2022 Sb. a dokončování předchozích dílů, byla práce na projektu odložena. Znovu by měla začít ve druhé polovině roku 2024

3.11 Dějiny státobezpečnostních složek v letech 1969–1989

Vedoucí projektu:

Adam Havlík –
Tomáš Malínek

Další členové projektového týmu:

Daniel Povolný, Petr Dvořáček, Libor Bílek, Prokop Tomek

Doba realizace:

2020–2024

Popis:

Dějiny státobezpečnostních složek v Československu po druhé světové válce lze rozdělit do několika období, pro zpracování dějin v rámci projektu Ústavu byly vybrány tři periody (1945–1953, 1953–1968, 1969–1989). Rok 1968 spojený s marnou snahou o reformy Bezpečnosti ukončuje jednu etapu, posledním obdobím je pak éra normalizační StB. Dne 1. ledna 1969 vstoupila v platnost čs. federace. Aparát Ministerstva vnitra a jemu podřízených složek tak procházel dvěma výraznými změnami – pod novým ministrem J. Pelnářem probíhala tzv. normalizace, která fakticky začala krátce po invazi pěti států Varšavské smlouvy, a současně vstoupila v platnost nová výrazná organizace, spojená se vznikem tří ministerstev vnitra – federálního a dvou republikových. Také federalizace byla využita k „očistě“ a pod záminkou reorganizace docházelo k personálním přesunům, většinou ve funkcích vedoucích pracovníků. Rozsáhlé čistky vyvrcholily po nástupu nového ministra Radko Kasky v roce 1970 ve spojení s výměnou stranických legitimací a následným přísným hodnocením činnosti pracovníků v průběhu „krizového období“. Projekt naváže na předchozí činnost a za kritérium rozdělení tématu bude považováno organizační členění a zaměření činnosti. Zaměří se na rekonstrukci organizačního vývoje rozvědných a kontrarozvědných útvarů podřízených Ministerstvu vnitra, představení jejich zaměření, činností a personálního obsazení vedoucích funkcí jednotlivých operativních součástí, a to u centrálních i regionálních složek. Nahlédne taktéž do souvislostí akcí i personální struktury StB. Důležitou roli bude hrát snaha o začlenění problematiky do zahraničněpolitických i vnitropolitických souvislostí, a především vztah Bezpečnosti a komunistické strany. Postihne vývoj v celém tehdejší Československu a pokusí se jej dát do souvislosti s krizí komunistického bloku. Je třeba mít stále na paměti, že vývoj v jednotlivých útvarech podřízených ministerstvu probíhal různě, lišil se také vývoj na Slovensku a v Čechách, jinak vnímali dění v centrále, jinak na okresech a v krajích.

Projekt v roce 2024 – plánované kroky a výstupy:

Rukopis je těsně před dokončením, bude odevzdán počátkem roku 2024 a kniha vyjde v roce 2024.

3.12 Dějiny Charty 77		
<i>Vedoucí projektu:</i> Petr Placák	<i>Další členové projektového týmu:</i>	<i>Doba realizace:</i> 2021–2024
<i>Popis:</i> Cílem projektu je popsání dějin Charty 77 ne z pohledu statické historiografie, jaká se používá, ale mezioborově jakousi komparativní esejí. Na příkladu Charty budou popsány možnosti, prostředky i účel občanského vzdoru v totalitním režimu.		
<i>Projekt v roce 2024 – plánované kroky a výstupy:</i> Projekt bude v roce 2024 končit. Na konci roku bude odevzdána závěrečná monografie.		

3.13 Ukrajinský hlavolam. Ukrajinské 20. století: milníky, paralely, kontroverze		
<i>Vedoucí projektu:</i> David Svoboda	<i>Další členové projektového týmu:</i>	<i>Doba realizace:</i> 2021–2023
<i>Popis:</i> Cílem projektu je příprava popularizační publikace, která zpracovává nejnovější dějiny Ukrajiny s důrazem na sporná, resp. v globálním měřítku často dezinterpretovaná, témata. Pokrývat bude období let 1900 až 2020. Nebude však postavena na chronologické naraci a suplovat tedy „dějiny Ukrajiny“ běžného typu. Práce bude analyticko-polemickou formou osvětlovat jednotlivé etapy problematické historie Ukrajiny. Půjde o formu přístupnou širokému publiku, kombinující odbornost s publicistickou zkratkou. Kniha bude bez poznámkového aparátu, bude disponovat jen souhrnnou bibliografií, aby byla „odlehčena“ a naplňovala lépe svůj popularizační účel.		
<i>Projekt v roce 2023 – plánované kroky a výstupy:</i> Dokončení publikace, která syntetickou formou srovnává české a ukrajinské historické reálie 20. a 21. století. Kniha má být souborem esejů. Vzhledem k dynamickým proměnám situace není dosud snadné specifikovat povahu všech veřejných výstup – zejména těch mediálních.		

3.14 Výběrová edice k akci "Ř", likvidace ženských řeholí a kongregací (1950–1960)		
<i>Vedoucí projektu:</i> Markéta Doležalová	<i>Další členové projektového týmu:</i> Stanislava Vodičková	<i>Doba realizace:</i> 2021–2024
<i>Popis:</i> Cílem projektu je přispět k poznání mechanismů, kterými se KSČ v letech 1950–1960 pokoušela mocensky si podřídit ženské řády a kongregace v Československu. Ženské řády a kongregace představovaly v desetiletí 1950–1960 pro komunistický režim v		

Československu stejně závažného ideového nepřítele jako řády mužské. Archiválie k jejich centralizaci a internaci dosud nebyly plně využity a zveřejněny. Předkládaný projekt odstraní tento nedostatek a zároveň zmapuje postupy perzekuce řeholnic i jejich strategie k přežití.

Uvedený projekt na základě archivních pramenů a řádových/kongregačních kronik mapuje průběh likvidace ženských klášterů, domů a institucí spravovaných a provozovaných ženskými řády, řeholemi a kongregacemi včetně důsledků, které toto mělo např. pro úpadek sociální a zdravotní péče v ČSR v 50. letech a konkrétních dopadů na osudy jednotlivých osobností řeholnic, politických vězenkyň i opomíjených obětí internace, centralizace a dalších forem perzekuce, především v průběhu 50. let minulého století.

Projekt v roce 2024 – plánované kroky a výstupy:

Dokončení publikace, konzultace s archivářkami kongregací, zajištění obrazových příloh.

Kapitola v kolektivní monografii připravované M. Bártou *Člověk na konci války* (k 70. výročí ukončení druhé světové války) na téma *Sestry boromejky za tyfóvé epidemie v Terezíně* (Priscila Růžena Vavrochová a Rolanda Marie Bartoňová).

Recenze pro PaD na témata související s osudy žen, charakterizovaných mimo jiné i jejich náboženskou příslušností, za druhé světové války.

Přednášková činnost pro nejširší veřejnost připomínající odkaz osobností z řad ženských řádů a řeholí př.: Žofie Bohumila Langrová, Vojtěcha Antonie Hasmandová, Anna Eliška Pretschnerová, Marta Marie Vintrová atd.

3.15 Tajné pohřebiště protivníků a obětí nacistického a komunistického režimu v Ďáblicích – dějiny, paměť a současnost

<i>Vedoucí projektu:</i> Petr Blažek	<i>Další členové projektového týmu:</i>	<i>Doba realizace:</i> 2021–2024
---	---	-------------------------------------

Popis:

Cílem projektu je komplexní zmapování dějin tajného ďáblického pohřebiště. Výstupy projektu budou mít různorodou podobu. Hlavním z nich bude kolektivní monografie, která vedle odborných studií zahrne také seznam protivníků a obětí pohřbených na tomto místě, edici nejdůležitějších archivních dokumentů a obrazovou přílohu. V rámci projektu se uskuteční vědecká konference a připravena bude webová prezentace s databází všech osob, u nichž se podařilo ověřit, že jejich ostatky jsou uloženy na tomto pohřebišti.

Projekt v roce 2024 – plánované kroky a výstupy:

V roce 2024 bude pokračovat archivní výzkum, zejména v ABS, AHMP a Národním archivu. Pozornost bude soustředěna na jednotlivé kauzy spojení s masovými hroby v Ďáblicích a na srovnání s podobnými místy v Polsku a Maďarsku. Na projektu bude spolupracovat po celý rok pracovnice Národního archivu PhDr. Alena Šimánková, která se bude zabývat zejména archivními rešersemi. Řešitel projektu je členem pracovní komise při Úřadu vlády ČR, kde v minulosti získal řadu cenných dříve nedostupných archivních pramenů (ÚDV, Správa pražských hřbitovů, Anatomický ústav 1. LF UK, SBPV atd.). Bude dokončena databáze všech osob, jejichž ostatky byly uloženy v letech 1945–1951 na Ďáblickém hřbitově. Na základě spolupráce s PhDr. Alešem Kýrem,

předsedou SBPV Jiřím Línkem a dalšími členy komise byly po porovnání s uvedenou databází získány další přesné údaje k uložení ostatků politických vězňů. Řešitel spolupracuje na zprávě, kterou bude předložena v tomto roce komise vládě ČR. Přípravována bude v červnu 2024 konference, kterou budou společně pořádat Úřad vlády ČR, ÚSTR a Muzeum paměti XX. století. Současně již oslovil několik odborníků pro připravovanou publikaci, která se bude sestávat z edice dokumentů, seznamů a studií. Přípravována bude v letošním roce, dokončena v roce 2025. Mimo projekt budou připraveny k vydání další publikace (viz „Projekt v roce 2024 – plánované kroky a výstupy“). Řešitel je také předsedou redakční rady časopisu *Paměť a dějiny*. V roce 2025 je plánované anglické a polské vydání knihy BLAŽEK, Petr: *Živé pochodně v sovětském bloku: Politicky motivované případy sebeupálení v letech 1966–1989*. ÚSTR, Praha 2019, 472 s. Pokud se získají prostředky, navrženy budou další jazykové mutace (ukrajinská a maďarská). Připravena bude také publikace o Památníku tří odbojů v Lošanech (spoluautor doc. Tomáš Hradečný).

3.16 Hledání nepřátel uvnitř KSČ: Proces s Rudolfem Slánským v širší perspektivě		
<i>Vedoucí projektu:</i> Marián Lóži	<i>Další členové projektového týmu:</i>	<i>Doba realizace:</i> 2021–2025
<i>Popis:</i> Projekt je věnovaný fenoménu hledání nepřátel uvnitř Komunistické strany Československa v letech 1949 až 1953. Jeho průběh vsadí do kontextu fungování KSČ a Státní bezpečnosti v období stalinismu, s hlavním důrazem na participaci aktérů, především uvězněných a vyšetřovaných komunistických funkcionářů. <i>Projekt v roce 2024 – plánované kroky a výstupy:</i> V roce 2024 bude vedoucí projektu pokračovat v archivním výzkumu a práci na výstupní monografii. Odevzdá studii <i>Jak se stali členy protistátního spikleneckého centra Rudolfa Slánského: Praxe a zkušenost vazby StB v Ruzyni</i>.		

3.17 Formy existence římskokatolické církve v českých zemích mezi lety 1968 a 1989		
<i>Vedoucí projektu:</i> Michal Sklenář	<i>Další členové projektového týmu:</i>	<i>Doba realizace:</i> 2021–2025
<i>Popis:</i> Projekt je zaměřen na vybrané skupiny („buňky“) v rámci římskokatolické církve v Československu mezi lety 1968 a 1989. V první části ukazuje nástroje ateizace společnosti a její rozsah. Druhá část projektu ukazuje strategie uvnitř církve a strategie, pomocí nichž čelila marginalizaci a útlaku. Výzkum českého prostředí je začleněn do širšího kontextu evropských dějin 20. století (fenomén sekularizace) a světových církevních dějin (II. vatikánský koncil).		

Projekt v roce 2024 – plánované kroky a výstupy:

V roce 2024 by se měly uskutečnit rozhovory s pamětníky (zástupci vybraných konkrétních skupin) a směřovat k dokončování připravované monografie; nadále probíhá příprava studie související s Českým ekumenickým překladem. Závěrečná monografie z projektu bude odevzdána na začátku roku 2025. Aktuálně připravována kapitola do kolektivní monografie navazující na konferenci *Film a dějiny: hrozba – obraz nepřítele*.

3.18 Skrytá církev pohledem žen

<i>Vedoucí projektu:</i> Eva Vybíralová	<i>Další členové projektového týmu:</i> Johana Bronková	<i>Doba realizace:</i> 2022–2025
<i>Popis:</i> Pohled na skrytou církev v Československu je zásadně ovlivněn výpověďmi především mužů. Jak ale vnímaly ženy podzemní církev, především tu část, která vznikla působením tajného biskupa Felixe M. Davídka (1921-1988)? A to především ty ženy, jejichž manželé se v této části církve angažovali? Ženský pohled vnáší do této tematiky novou perspektivu. Jedná se vůbec o první projekt zabývající se tématem ženské perspektivy v diskurzu týkajícím se skryté církve.		
<i>Projekt v roce 2024 – plánované kroky a výstupy:</i> Se zpožděním vyjde kniha <i>Skrytá církev a tajná svěcení</i> (s CDK, snad v březnu 2024). Do května 2024 bude odevzdán rukopis knihy o mimořádných fakultách, kniha musí vyjít do konce roku 2024 (GAČR). V červenci je plánováno nahrávání rozhovorů s pamětníci, poté přepisování rozhovorů a příprava knihy.		

3.19 Film a dějiny. Téma: „Žánry a archetypy: jejich aktualizace a exploatace v kinematografii 1939–1989“

<i>Vedoucí projektu:</i> Petr Kopal	<i>Další členové projektového týmu:</i>	<i>Doba realizace:</i> 2022–2025
<i>Popis:</i> Schválený interní projekt Film a dějiny (006) – akt. téma: „Žánry a archetypy: jejich aktualizace a exploatace v kinematografii 1939–1989“ – se zaměřuje na zkoumání zvláště komunistické filmové propagandy, s akcentem na roli žánrů (krimi, detektivka, dobrodružný); „žánrové“ téma otevřela projektová konference „Bezpečnost a film (krimi)“. V r. 2023 se uskutečnila konference o filmových/televizních obrazech nepřítele. Také v r. 2024 bude pokračovat archivní výzkum (zahájený v r. 2022), směřovaný především ke dvěma hl. závěrečným výstupům (odevzdání rukopisů 2024 a 2025): „Film a dějiny 9. Bezpečnost“ a „Film a dějiny 10. Hrozba (obraz nepřítele)“.		
<i>Projekt v roce 2024 – plánované kroky a výstupy:</i>		

- Pokračování archivního výzkumu k tématům: filmová/televizní propaganda (zvl. po roce 1948, žánry/archetypy v komunistické kinematografii a televizi. (I/ NFA Praha; II/ Archiv ČT; III/ ABS: HSTD; IV/ SFÚ: Dokumentácia.) Archivní výzkum je směřován především ke 2 hlavním výstupům: Film a dějiny 9. a 10.
- Odevzdání textu knihy KOPAL, Petr a kol.: *Film a dějiny 9. Bezpečnost*; do konce roku 2024.
- Příprava knihy KOPAL, Petr a kol.: *Film a dějiny 10. Hrozba – obraz nepřítele* (odevzdání textu 2025).

3.20 Poslední adresa		
Vedoucí projektu: Edita Jiráková	Další členové projektového týmu:	Doba realizace: 2022–2026
Popis: Poslední adresa je mezinárodní projekt, který je inspirován projektem Stolpersteine (kameny zmizelých) a připomíná oběti, které připravil o život československý či sovětský komunistický režim, a to umístěním tabulky o velikosti 11x19 cm se základními údaji (jméno, povolání, datum narození, zatčení a úmrtí) na dům, kde tato osoba žila, byla zatčena a domů se již nevrátila. Nenápadné tabulky tak tvoří rozsáhlý společný památník a připomínají osudy jednotlivých, často zapomenutých obětí komunistického režimu, které byly po vykonstruovaných procesech popraveny, nebo zemřely ve vazbě, či vězení. Proto je jeho mottem: „Jedno jméno, jeden život, jedna tabulka“. Jedním z poslání Poslední adresy je propojit širokou veřejnost, proto iniciátorem umístění tabulky mohou být příbuzní, obyvatelé téhož domu či obce, studenti, kteří se osudem dané osobnosti zabývali v rámci výuky historie. Tým Poslední adresy posléze na základě konkrétní přijaté žádosti oslovuje vlastníky nemovitosti s žádostí o jejich souhlas s umístěním tabulky. Součástí projektu je tvorba interaktivní mapy míst, kde oběti žily, tvorba životopisných medailonků a popularizace ve spolupráci s partnery v zahraničí: Rusko (dnes limitovaně převážně z emigrace), Ukrajina, Německo, Moldavsko, Gruzie. Projekt v roce 2024 – plánované kroky a výstupy: 1. Umístění rozpracovaných pamětních tabulek, zpracování potenciálních nových žádostí, tvorba a aktualizace medailonků, aktualizace a doplnění webových stránek 2. Prezentace na sociální síti – profil Poslední adresa 3. Publikace popularizačních článků (PaD aj.) 4. Práce na tematické knižní publikaci: Poslední adresa		

3.21 Boj o Boha – život a dílo židovského filosofa, politického vězně z 50. let a disidenta Maxima Durena (1906-1983)		
<i>Vedoucí projektu:</i> Miroslav Vodrážka	<i>Další členové projektového týmu:</i>	<i>Doba realizace:</i> 2023–2025
<i>Popis:</i> Boj o Boha – život a dílo židovského filosofa, politického vězně z 50. let a disidenta Maxima Durena (1906-1983) bude první publikací, která umožní veřejnosti seznámit se s výjimečnou solitérskou osobností (vl.jm. Maxmilián Dürnfeld), jehož samizdatové filosofické, náboženské a básnické práce tvoří asi čtyři desítky rukopisů. Projekt bude ukazovat, jak jeho protikomunistické aktivity byly pevně spjaty s radikální náboženskou zkušeností, zejména když od poloviny třicátých let 20. století začal důsledně zastávat filosofické protimarxistické stanovisko a propagovat vlastní ideu „náboženského evolucionismu“. Svým nekompromisním bojem proti režimu se stal příkladem reprezentantem první vlny protikomunistického odboje a disentu a za rozšiřování vlastního nezávislého časopisu a spisu adresovaného přímo i prof. Zdenku Nejedlému „Antimarx čili od marxistického despotismu ke svobodnému socialismu“ byl v roce 1957 odsouzený za podvracení republiky. Klíčové zkoumání projektu se prostřednictvím díla a životního příběhu zaměří na otázku, co znamená být Židem v souvislosti s totalitními dějinami 20. století.		
<i>Projekt v roce 2024 – plánované kroky a výstupy:</i> - text pro revue Paměť a dějiny		

3.22 Československý stát a vrcholoví sportovci v zahraničí (1969-1989)		
<i>Vedoucí projektu:</i> Adam Havlík	<i>Další členové projektového týmu:</i>	<i>Doba realizace:</i> 2023–2026
<i>Popis:</i> Cílem projektu je na příkladu vybraných sportovních odvětví (za kolektivní sporty lední hokej a kopaná, za individuální tenis a atletika) ukázat, jak fungoval „export“ vrcholových sportovců za hranice Československa a tzv. východního bloku a zároveň dohled nad nimi v období tzv. normalizace, tedy v letech 1969-1989. Kontakty čs. sportovců se „západem“ a formy kontroly ze strany represivních složek budou zmapovány skrze jednorázové zahraniční akce (závody, turnaje), „legální“ kariéry profesionálních sportovců v zahraničí a též nelegální cesty za kariérami přes tzv. železnou oponu tedy emigrace čs. sportovců.		
<i>Projekt v roce 2024 – plánované kroky a výstupy:</i> Z důvodu dokončování práce na projektu Dějiny státobezpečnostních složek v letech 1969–1989 a dalším aktivitám v rámci ÚSTR (práce na naplňování zákona 455/2022 Sb.) byla heuristická část projektu odložena. Práce na ní bude znovu započata po dokončení projektu k Dějinám státobezpečnostních složek.		

3.23 StB a Stasi, 1950–1989		
<i>Vedoucí projektu:</i> Tomáš Malínek	<i>Další členové projektového týmu:</i>	<i>Doba realizace:</i> 2023–2026
<i>Popis:</i> Projekt mapuje spolupráci mezi československou a východoněmeckou tajnou policií v období od založení Stasi (1950) do roku 1989. Základní výzkumné otázky zní: Jaké byly hlavní oblasti spolupráce? Jak byla tato spolupráce organizačně a personálně zajištěna? Jak vztahy mezi StB a Stasi ovlivnily krize systému v obou zemích (1953, 1968, 1989)? Jakým způsobem do vztahů mezi StB a Stasi vstupovala KGB? Kromě odpovědí na výše uvedené otázky bude práce obsahovat také podrobnější popis a vyhodnocení několika vybraných akcí, na jejichž provedení se StB a Stasi podílely.		
<i>Projekt v roce 2024 – plánované kroky a výstupy:</i> Vzhledem k paralelně probíhajícímu dokončování projektu <i>Dějiny státobezpečnostních složek v letech 1969–1989</i> může řešitel reálně začít s prací až v roce 2024. Předpokládané ukončení projektu tak bude navrženo do roku 2027. První rok projektu bude věnován především základnímu archivnímu výzkumu v ČR a Německu (Archiv bezpečnostních složek, Stasi-Unterlagen-Archiv, Národní archiv ČR, Archiv Ministerstva zahraničních věcí ČR) a studiu sekundární literatury. Ve čtvrtém čtvrtletí roku 2023 bude publikován první výstup: studie na téma <i>StB a Stasi v letech 1950–1961</i>.		

3.24 Zánik agrární strany a československá politika v letech 1933–1948		
<i>Vedoucí projektu:</i> Petr Anev	<i>Další členové projektového týmu:</i>	<i>Doba realizace:</i> 2023–2026
<i>Popis:</i> Projekt se zabývá agrární stranou v posledním období její existence. Plánovaná monografie popíše vývoj hnutí od smrti agrárního vůdce Antonína Švehly v roce 1933 do zákazu agrární strany v roce 1945 a připomene i následné snahy o obnovení hnutí. Pokusí se objasnit příčiny zániku strany. Bude se zabývat působením agrárníků v posledních letech demokratické první republiky a zkoumat jejich roli v autoritativním režimu druhé republiky. Popíše osudy agrárníků v londýnském exilu, jejich podíl na odboji a kolaboraci v Protektorátu Čechy a Morava a ve Slovenském státě. Více pozornosti bude věnovat Košickému vládnímu programu, který stranu zakázal, a souzení agrárních vůdců ve třetí republice. Přiblíží orientaci agrární strany, která je dosud předmětem sporů.		
<i>Projekt v roce 2024 – plánované kroky a výstupy:</i> Bude zahájena práce na monografii, která je hlavním výstupem projektu. Nadále bude probíhat studium literatury a archivních materiálů, zaměřené především na oblast protektorátu a Slovenského státu. V časopisu <i>Paměť a dějiny</i> vyjde článek o Ladislavu		

Feierabendovi v zahraničním odboji v letech 1940–1945 a bude vypracována jedna další studie, která se více zaměří na národní demokraty v období druhé světové války.

3.25 Nechtěná mládež. Kriminalita mládeže a snahy o její potlačování v komunistickém Československu (1948–1989)

<i>Vedoucí projektu:</i> Jaroslav Pažout	<i>Další členové projektového týmu:</i> Tomáš Bursík, Miriama Fialkovičová, Matej Smida, Alena Šimánková, Dorota Tóthová, Tomáš Vilímek, Adam Zítek	<i>Doba realizace:</i> 2023–2026
---	--	-------------------------------------

Popis:
Projekt si klade za cíl komplexně zanalyzovat vývoj kriminality mládeže v komunistickém Československu v letech 1948–1989, a to ve všech jejích klíčových kategoriích, kterými jsou především hospodářská, násilná a politicky motivovaná trestná činnost (posledně uvedené vnímáno samozřejmě pohledem režimu), majetková a mravnostní delikvence. Pozornost bude v této souvislosti věnována proměnám trestněprávní politiky, včetně kriminalizace různých forem nonkonformního jednání mladých lidí, v demokratických zemích většinou tolerovaných. V kontextu státní a stranické politiky vůči mládeži bude zkoumáno, jakým způsobem se snažily politické, společenské, hospodářské, správní a další orgány a společenské organizace (Československý svaz mládeže, Socialistický svaz mládeže, Národní fronta aj.) čelit kriminalitě mládeže, která byla považována po celou dobu existence komunistického režimu za závažný celospolečenský problém. Analyzována tak budou mj. opatření represivního, preventivního a profylaktického rázu či snahy o převýchovu „narušené“ mládeže a usměrnění tzv. volné mládeže.

Projekt v roce 2024 – plánované kroky a výstupy:
V roce 2024 bude probíhat heuristická fáze, především studium v archivech v ČR a na Slovensku. Vzhledem k finanční situaci se bude jednat o úpravách projektu.

3.26 Činnost a organizace čs. vojenské rozvědné služby 1945–1990

<i>Vedoucí projektu:</i> Daniel Povolný	<i>Další členové projektového týmu:</i>	<i>Doba realizace:</i> 2023–2026
--	---	-------------------------------------

Popis:
Vojenská rozvědná služba v letech 1945–1951 díky Reicinově vlivu prakticky podléhala vojenské kontrarozvědce. Po přesunu VKR pod MNB a posléze pod MV, se sice vojenská rozvědka osamostatnila, ale její pověst značně utrpěla po defekci pplk. Tišlera v roce 1959. Vzhledem k jeho znalostem a zcizeným písemnostem musela být služba zásadně reorganizována. Demokratizační proces pražského jara v roce 1968 se promítl i do činnosti ZS GŠ a za „prohřešky“ během něj a srpnové okupace musely odejít desítky jejích příslušníků předčasně z armády. Projekt by tedy měl popsat v čase (1945–1990) tyto proměny a vývoj, jak samy o sobě, tak ve

vztahu k armádě, StB, KSČ a k občanské společnosti, včetně reprezentativního výběru kauz z jednotlivých období dokreslujících náplň činnosti příslušníků čs. vojenské rozvědné služby.

Projekt v roce 2024 – plánované kroky a výstupy:

Pokračovat ve vyhledávání relevantních materiálů pro období 1945–1960 ve fondech ABS, VÚA aj. Koordinace týmu spolupracovníků a zaměření se na základní body výzkumu, příprava na zpracování finální publikace.

Dr. Miloslav Púčik vydá knihy Agenturní úsek československé vojenské rozvědky v letech 1960–1989 a Strategický agenturní průzkum československé vojenské rozvědky 1960–1989 jako výstup týmu.

3.27 Zápas o veřejný prostor. Kolektivní protesty obyvatelstva v Československu v podmínkách státně socialistické diktatury, 1948-1989

Vedoucí projektu:
Jakub Šlouf

Další členové projektového týmu:

Doba realizace:
2023–2027

Popis:

Hlavním cílem předkládaného projektu je komplexní analýza vývoje kolektivního veřejného protestu obyvatel v různých fázích československé státně socialistické diktatury let 1948-1989. Největší a nejznámější vlny veřejných protestů se odehrály v roce 1948 (v reakci na nastolování diktatury), v roce 1953 (v důsledku měnové reformy), v letech 1968-1969 (proti okupaci a demontáži tzv. obrodného procesu) a v roce 1989 (během Sametové revoluce). Hlavním výstupem projektu bude dvoudílná odborná monografie analyzující komplexním způsobem vývoj kolektivního protestního jednání obyvatel Československa v podmínkách státně socialistické diktatury let 1948. První díl této monografie bude zaměřen na období let 1945-1968, druhý pak na období let 1968-1989.

Projekt v roce 2024 – plánované kroky a výstupy:

V rámci projektu bude probíhat zejména heuristická příprava a studium pramenů. Po dohodě s vedením ústavu bude oproti plánu vydána recenzovaná kolektivní monografie zahrnující příspěvky z nedávné prosincové konference v Knihovně Václava Havla a tematicky odpovídající texty dalších autorů. Pracovní název této publikace je *Kolektivní veřejné protesty obyvatelstva v letech 1948-1989 – typologie, společenský význam, příklady*. Odevzdání rukopisu je plánováno do konce roku 2024, odhadovaný rozsah 200 normostran. V prvním pololetí roku 2024 se v rámci projektu formou odborné diskuse uskuteční veřejná prezentace nedávno vydané knihy *Takový socialismus nechceme! Kultura protestu průmyslového dělnictva v českých zemích v letech 1948-1968*. V listopadu 2024 se plánuje uskutečnění odborného semináře na téma *Generální stávka 27. listopadu 1989 a její význam*.

3.28 Čechoslováci v Gulagu – dokumentace politických represí v SSSR		
<i>Vedoucí projektu:</i> Adam Hradílek	<i>Další členové projektového týmu:</i> Jan Dvořák, Anna Chlebina, Jan Horník, Jaroslav Formánek, Jakub Daníček	<i>Doba realizace:</i> 2023–2028
<i>Popis:</i> Projekt Dokumentace politických represí v Sovětském svazu přímo navazuje na předchozí projekt Ústavu Čechoslováci v Gulagu realizovaný v letech 2014–2017. Jeho význam, hlavní témata, metodologie i personální obsazení jsou prakticky totožné, liší se však konkrétním zaměřením a výstupy. Oproti předchozímu projektu, který byl zaměřen hlavně na orálně historický výzkum, tvorbu dokumentárního cyklu ve spolupráci s Českou televizí a v omezené míře i na výzkum v zahraničních archivech, je tento projekt zaměřen zejména na digitalizaci a zpracování materiálů NKVD/KGB dotýkajících se čs. historie, jejich zpracování i uveřejnění v odborných i vzdělávacích výstupech (publikace, muzeum Gulag Online) a komparaci s dalšími prameny (rozhovory, vzpomínky, pozůstalosti). Během dosavadní činnosti Ústavu bylo zaznamenáno přes 40 rozhovorů s přímými pamětníky táborů Gulagu a celá řada rozhovorů s příbuznými perzekvovaných osob. Zároveň se podařilo shromáždit několik desítek osobních výpovědí pamětníků Gulagu z českých i zahraničních archivů. Výpovědi pamětníků, dokumentace k represím i terénní práce tvoří základ dosavadního výzkumu – snahu zmapovat jednotlivé osudy obětí represí a důvody, které k nim vedly. Kromě odborného přínosu, který s sebou přinese zmapování rozsahu, charakteru a časového vymezení represí, je cílem projektu i připomínka konkrétních lidských osudů. <i>Projekt v roce 2024 – plánované kroky a výstupy:</i> Hlavní náplní činnosti v roce 2024 bude pokračování digitalizace dokumentů NKVD/KGB na Ukrajině, rešerše a digitalizace tematických dokumentů v českých archivech, prezentace sborníku dokumentů <i>Velký teror na Ukrajině 1937-1938: perzekuce české menšiny</i>, dokončení a vydání knihy <i>Gulag a Československo: Válka</i>, příprava navazující publikace <i>Gulag a Československo: Velký teror</i> a organizace mezinárodní konference <i>Researching the NKVD/KGB and the Opening of Soviet Secret Police Archives in Ukraine, 2014-2024</i>.		

IV. Přerušené/pozastavené projekty z předchozích let

4.1 Státní zemědělské podniky a jejich role při prosazování kolektivizace venkova		
<i>Vedoucí projektu:</i> Jiří Urban	<i>Další členové projektového týmu:</i>	<i>Doba realizace:</i> 2017–2025
<i>Popis:</i> Projekt se věnuje problematice státních zemědělských podniků a jejich roli při prosazování kolektivizace venkova. Tomuto tématu byla dosud věnována jen naprosto minimální badatelská pozornost, ačkoli na potřebu komplexního primárního výzkumu úlohy		

strojních a traktorových stanic (STS) a Československých státních statků (ČSSS) v procesu kolektivizace poukazoval již koncem 70. let nestor agrárních dějin Samuel Cambel. Vzhledem k neutěšenému stavu výzkumu na tomto poli se projekt zaměří na zkoumání role STS, ČSSS a hospodářských družstev. Při řešení projektu bude primární výzkum zaměřen na konkrétní státní zemědělské podniky představující důležité reprezentanty strojních a traktorových stanic (STS Kukleny, ustavená údajně jako první v Československu), Československých státních statků (Gigant Smiřice, budovaný jako výkladní skříň údajných předností socialistické živočišné velkovýroby) a hospodářských družstev (konkrétní reprezentant vzejde z průzkumu ucelenosti archivních fondů družstev v regionu někdejšího Hradeckého kraje, do něhož místně přísluší také výše zmínění zástupci STS a ČSSS).

Projekt v roce 2024 – plánované kroky a výstupy:

Projekt byl přerušen kvůli odchodu badatele na rodičovskou dovolenou.

4.2 Organizace Světлана. Historie protikomunistické resistance v Československu a proměny její interpretace.

<i>Vedoucí projektu:</i> Zdeněk Homola	<i>Další členové projektového týmu:</i> Luboš Kokeš	<i>Doba realizace:</i> 2018–2022, nyní přerušeno
---	--	---

Popis:

Projekt se zaměřuje na výzkum protikomunistické resistance v Československu na přelomu čtyřicátých a padesátých let 20. století na příkladu „Organizace Světлана“, která představuje jeden z nejznámějších, ale také nejkontroverznějších případů třetího odboje. Projekt se zaměřuje na genezi vzniku této protikomunistické skupiny, na její přímé i nepřímé aktéry a povahu jejich činnosti. Zároveň zkoumá způsob infiltrace této organizace orgány Státní bezpečnosti, její likvidaci a následné soudní procesy. Analyzována je tedy nejen činnost dané skupiny, ale zároveň je na tomto konkrétním příkladu rekonstruován i princip fungování tehdejších komunistických bezpečnostních složek.

Projekt v roce 2024 – plánované kroky a výstupy:

Vzhledem k tomu, že oba řešitelé jsou plně vytíženi hlavní pracovní náplní, kterou je agenda zákona č. 262/2011 Sb., byla práce na projektu pozastavena a k obnovení dojde podle možností. Průběžně nicméně pokračuje archivní výzkum v dané oblasti, postupně také dochází k využití a prezentaci dílčích výsledků (např. tematické příspěvky na workshopech ke II. a III. odboji ve Vsetíně a Zlíně). Po dokončení základního výzkumu budou vypracovány dvě případové studie, poté dojde k celkovému shrnutí celé problematiky v závěrečné monografii.

4.3 Vliv vězeňské zkušenosti duchovních na náboženský život v Československu v šedesátých letech

<i>Vedoucí projektu:</i> Jan Synek	<i>Další členové projektového týmu:</i>	<i>Doba realizace:</i> 2022–2024, nyní přerušeno
---------------------------------------	---	---

Popis:

Projekt se zaměřuje na duchovní křesťanských církví – především kněze nejvíce komunistickým režimem pronásledované katolické církve – kteří byli vězněni v důsledku náboženské perzekuce v průběhu padesátých a šedesátých let. Zabývá se jejich dalšími osudy bezprostředně po propuštění – sociálním začleněním, možnostmi duchovenského působení, jejich vzájemnými kontakty (i napříč konfesemi), zúročením předchozí vězeňské zkušenosti, dalšími formami následné perzekuce či naopak spolupráce s komunistickým režimem, popřípadě jeho bezpečnostními složkami. Zkoumá zapojení těchto lidí do společnosti a potenciální vliv jejich vězeňské zkušenosti na život církví a náboženskou situaci v Československu v průběhu šedesátých let.

Projekt v roce 2024 – plánované kroky a výstupy:

Vzhledem k pracovnímu vytížení řešitele projektu na agendě zákona č. 262/2011 Sb. byla práce v heuristické fázi pozastavena. Po jejím obnovení dle možností bude pokračováno ve shromažďování a postupném zpracovávání archivních pramenů, studiu zaznamenaných vzpomínek, rozhovorů a publikované memoárové literatury k osobám duchovních, vězněných v padesátých a šedesátých letech. Stranou nezůstanou také prameny z provenience bezpečnostních složek, které těmto osobám věnovaly po návratu z výkonu trestu příslušnou pozornost. Klíčové údaje jsou průběžně zanášeny do pracovní verze databáze perzekvovaných duchovních. Podle časových možností dojde k sepsání dvou případových studií, v závěru projektu pak souhrnné monografie.

4.4	Komparace československého a východoněmeckého vězeňství v letech 1957-1989
------------	---

Vedoucí projektu:

Klára Pinerová

Další členové projektového týmu:

Michal Louč

Doba realizace:

2022–2026

Popis:

Ústředním výzkumným tématem předkládaného projektu je komparace československého a východoněmeckého vězeňství v letech 1957-1989. Cílem projektu je pomocí komparativní metodologie analyzovat podobnosti a odlišnosti vývoje vězeňských systémů v obou zemích. Na základě podrobného studia politických, sociálních a ekonomických faktorů bude analyzováno, jak se proměňoval přístup vězeňského personálu k vězňům (kriminálním i politickým), do jaké míry byly uplatňovány vědecké poznatky v resocializaci odsouzených, rozsah agenturně-operativní činnosti ve věznicích a v neposlední řadě také to, do jaké míry ovlivňovaly aktivity disidentů, zahraničních organizací lidských práv a západních vlád podmínky uvězněných politických vězňů.

Projekt v roce 2024 – plánované kroky a výstupy:

Projekt přerušen z důvodů zahraniční stáže.

7.2 Ediční plán ústavu pro studium totalitních režimů na rok 2024

V roce 2024 máme za cíl vydat 29 knih včetně rozsáhlých edičních projektů, jako jsou čtyřsvazkové dílo Popravení z politických důvodů v Československu 1948–1989. Zároveň je v plánu vydat čtyři čísla časopisu Paměť a dějiny a dvě čísla Securitas Imperii.

LEDEN

Jan DVOŘÁK, Anna CHLEBINA, Andrij KOHUT a Anna MORHUN (ed.)

Velký teror na Ukrajině 1937–1938. Perzekuce české menšiny

koedice – nakl. Academia

Vít POLÁČEK

„Abychom nebyli čtyřicátí na světě.“ Československý státem řízený doping a jeho prameny

koedice – NLN

Judaica Bohemiae LVII

Koedice – Židovské muzeum v Praze

ÚNOR

Veselin PRAMATAROV

Na nitkách. 1968

ÚSTR

BŘEZEN

Jiří SMLSAL

Holocaust a majetková perzekuce Romů v Protektorátu Čechy a Morava

ÚSTR

Ladislav KUDRNA (ed.)

Underground a Československo v letech 1981–1986

Underground a Československo v letech 1987–1988

koedice – nakl. Pulchra

Eva VYBÍRALOVÁ

Skrytá církev a tajná svěcení. Analýza situace v Československu v letech 1948–1989 pohledem kanonického práva
koedice – nakl. CDK

Jan HORNÍK

„Západ musí být zničen“. Duginova politická teorie pro celý svět
koedice – nakl. Argo

Rudolf PREKOP, Daniel PASTRIČÁK (ed.)

Zakázaná výstava 77
ÚSTR

DUBEN

Jaroslav PAŽOUT

Střežíme a prosazujeme socialistickou zákonnost

(Kolektivní monografie v tištěném formátu, edice dokumentů v digitální formátu), ÚSTR

Milan BÁRTA a kol.

Dějiny Státní bezpečnosti v letech 1948–1953

koedice – nakl. Academia

Jiří PETRÁŠ, Libor SVOBODA (ed.)

Československo v letech 1986–1989

koedice – Jihočeské muzeum

Stanislav KOKOŠKA (ed.)

Petiční výbor Věrní zůstaneme. Edice dokumentů

ÚSTR

KVĚTEN

Petr MALLOTA (ed.)

Popravení z politických důvodů v Československu 1948–1989

koedice – nakl. Academia

Jan CHOLÍNSKÝ (ed.)

Josef Kalvoda: Strategie ve studené válce a protikomunistický odboj v zahraničí. Texty z let 1949–1989

ÚSTR

ČERVEN

Jaroslav PAŽOUT a kol.

Místa paměti na druhou světovou válku a jejich proměna

koedice – nakl. TUL

ZÁŘÍ

Tomáš ZOUZAL

Na cvičišti SS. II. díl

ÚSTR

Adam ZÍTEK

Odboj a odpor proti komunismu v Československu a v Polsku 1944–1953. Protikomunistické aktivity v regionálním historickém kontextu Ústecka a oblasti Toruně

koedice – FF UJEP Ústí nad Labem.

ŘÍJEN

Jan VAJSKEBR, Jan ZUMR

Velitelský sbor Gestapa v protektorátu Čechy a Morava

koedice – nakl. Pulchra

Jaroslav PAŽOUT (ed.)

Rehabilitace lidských tragédií. Soudní rehabilitace obětí politicky motivovaných procesů v komunistickém Československu a jejich politické a společenské důsledky v období pražského jara a na počátku tzv. normalizace

ÚSTR

LISTOPAD

Tomáš MALÍNEK, Adam HAVLÍK, Prokop TOMEK

Dějiny Státní bezpečnosti 1969–1989

koedice – nakl. Academia

Petr BLAŽEK, Tomáš HRADEČNÝ
Mašinův statek. Památník tří odbojů
koedice – Spolek Mašinův statek – Památník tří odbojů a FA ČVUT

Julie BOYDOVÁ
Vesnice ve Třetí říši
koedice – nakl. Argo

Petr PLACÁK (ed.)
Ruský imperialismus. Texty z konference
ÚSTR

Eva PALIVODOVÁ
Propaganda v Československu 1948–1956. Obrazy vnějšího nepřítele
ÚSTR

PROSINEC

Eva VYBÍRALOVÁ
Tajné fakulty a jejich vliv na život katolické církve
koedice – CDK

Adam HRADILEK a kol.
Gulag a Československo 1: Od rudého teroru ke kolektivizaci
Perzekuce čs. občanů a krajanů v Sovětském svazu
koedice – nakl. Academia

Michal PEHR, Stanislava VODIČKOVÁ
Josef Plojhar a jeho doba
ÚSTR

Matej MEDVECKÝ
Československá rozvědka 1945 až 1951
ÚSTR

PŘEKLADY a CIZOJAZYČNÁ VYDÁNÍ

BLAŽEK, Petr: *Živé pochodně v sovětském bloku: Politicky motivované případy sebeupálení v letech 1966–1989; ve spolupráci s nakl. Karolinum*

HRADILEK, Adam: *Židé v Gulagu; ve spolupráci s nakl. Karolinum*

RUPNIK, Jaques: *Guttman; ve spolupráci s nakl. Karolinum*

STÁREK – VALENTA: *Podzemní symfonie The Plastic People*

Vydávání jednotlivých knih bude doprovázet série akcí v ČR i v zahraničí, které představí knihy a další aktivity ÚSTR formou prezentací, čtení a konferencí odbornému i laickému publiku a našim akademickým partnerům.

LEDEN

Prezentace rumunského překladu knihy Petra Blažka *Živé pochodně v sovětském bloku* v Bukurešti a v Sfantu Gheorghe, Rumunsko
11. – 13. ledna 2024

BŘEZEN

Prezentace Knihy *Velký teror na Ukrajině 1937–1938. Perzekuce české menšiny v Kyjevě* na Univerzitě Tarase Ševčenka.
13. – 15. března 2024

Prezentace Knihy *Velký teror na Ukrajině 1937–1938. Perzekuce české menšiny* v knihkupectví Academia v Praze
18. – 19. března 2024

DUBEN

Prezentace knihy Jana Horníka *„Západ musí být zničen“* v čítárně Unijazz

Prezentace knihy *Petiční výbor Věrní zůstaneme v dokumentech 1938-1945* editora Stanislava Kokošky v Praze

Prezentace knihy Jana Smlsala Holocaust a majetková perzekuce Romů v Protektorátu Čechy a Morava, Muzeum romské kultury, Brno

KVĚTEN

Prezentace edičního projektu Popravení z politických důvodů v Československu 1948–1989 v Praze

Prezentace prvního svazku edice Dějiny StB v Praze

ČERVEN

Prezentace komiksu Veselina Pramatarova Na nitkách za účasti autora v Praze

LISTOPAD

Prezentace knihy Velitelský sbor Gestapa v protektorátu Čechy a Morava Jana Vajskebra a Jana Zumra v čítárně Unijazzu

PROSINEC

Prezentace knihy Gulag a Československo: Válka autorů Adama Hradilka a kol.